

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ПрАТ «ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЗАПОРІЗЬКИЙ
ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ»

Кафедра Міжнародних відносин, управління та адміністрування

ДО ЗАХИСТУ ДОПУЩЕНА

Зав.кафедрою

д.е.н., проф. Михайлик Д.П.

МАГІСТЕРСЬКА ДИПЛОМНА РОБОТА
ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ
УСТАНОВИ

Виконала

ст. гр. ФБС-212/м

(підпис)

В.В. Волошенюк

Керівник

д.е.н., проф.

(підпис)

Я.О. Ізмайлов

Запоріжжя

2023

ПрАТ «ПВНЗ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ
ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ»

Кафедра Міжнародних відносин, управління та адміністрування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

д.е.н., проф. Михайлик Д.П.

«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ
НА МАГІСТЕРСЬКУ ДИПЛОМНУ РОБОТУ

студенту гр. ФБС-212/м,

спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»

Волошенюку Володимиру Володимировичу

1. Тема: Шляхи підвищення ліквідності банківської установи.

Затверджена наказом по інституту «__» _____ 2023 р. № _____

2. Термін здачі студентом закінченої роботи: «__» _____ 2023 р.

3. Перелік питань, що підлягають розробці:

- дослідити сутність фінансової категорії «ліквідність банківської установи»;
- розглянути законодавчу та нормативно-правову базу забезпечення ліквідності банківської установи;
- дослідити методичні підходи до аналізу ліквідності банківської установи;

- проаналізувати діяльність АТ КБ «Приватбанк» та його основні показники;
- проаналізувати показники ліквідності АТ КБ «Приватбанк» та причини їх зміни;
- проаналізувати ліквідну позицію АТ КБ «Приватбанк»;
- дослідити забезпечення достатньої ліквідності банківської установи в умовах воєнного стану;
- визначити напрями підвищення рівня ліквідності та їх застосування для АТ КБ «Приватбанк».

Дата видачі завдання «__» _____ 2023 р.

Керівник магістерської роботи

(підпис)

Я.О. Ізмайлов
(прізвище та ініціали)

Завдання прийняв до виконання

(підпис)

В.В. Волошенюк
(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Магістерська дипломна робота містить: 91 сторінка, 15 табл., 23 рисунків, 53 використаних джерела, 5 додатків.

Об'єкт магістерської дипломної роботи – ліквідність Акціонерного товариства Комерційний банк «Приватбанк» та показники, що характеризують її рівень. Предметом роботи є теоретичні, методичні та практичні питання щодо підвищення ліквідності банківської установи АТ КБ «Приватбанк».

Метою магістерської дипломної роботи є розгляд теоретико-методичних основ аналізу ліквідності банківської установи та визначення шляхів щодо підвищення її рівня.

У роботі досліджені сутність ліквідності банківської установи, законодавча та нормативно-правова база її забезпечення, підходи до аналізу ліквідністю комерційного банку. Проведено аналіз основних показників діяльності АТ КБ «Приватбанк», оцінку його ліквідності за різними методами і показниками, надано аналіз ліквідної позиції АТ КБ «Приватбанк». За результатами проведеного аналізу досліджено рівень забезпечення достатньої ліквідності банківської установи в умовах воєнного стану, досліджено стан ліквідності банківської системи у 2022-2023 роках, визначені способи управління ліквідністю, які застосовували банки в умовах економічної нестабільності. Розглянуті механізми антикризового управління ліквідністю АТ КБ «Приватбанк» та зроблено прогнозування основних показників його ліквідності на кінець 2023 року. Зроблено висновки про підвищення ліквідності АТ КБ «Приватбанк» у прогностичному періоді.

АНАЛІЗ, АКТИВИ, ВІЙСЬКОВИЙ СТАН, ЛІКВІДНІСТЬ, ЛІКВІДНА ПОЗИЦІЯ, НОРМАТИВ, ПАСИВИ, РОЗРИВ ЛІКВІДНОСТІ, ПРОГНОЗУВАННЯ, РИЗИК ЛІКВІДНОСТІ, СТРУКТУРА, УПРАВЛІННЯ

ЗМІСТ

С.

ВСТУП.....	
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІЖЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ.....	
1.1. Дослідження сутності фінансової категорії «ліквідність банківської установи».....	
1.2. Законодавча та нормативно-правова база забезпечення ліквідності банківської установи.....	
1.3. Методичні підходи до аналізу ліквідності банківської установи.....	
2 АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК».....	
2.1. Аналіз діяльності АТ КБ «Приватбанк» та його основних показників.....	
2.2. Аналіз показників ліквідності АТ КБ «Приватбанк».....	
2.3. Аналіз ліквідної позиції АТ КБ «Приватбанк».....	
3 ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК».....	
3.1. Забезпечення достатньої ліквідності банківської установи в умовах воєнного стану	
3.2 Напрями підвищення рівня ліквідності та їх застосування для АТ КБ «Приватбанк».....	
ВИСНОВКИ.....	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	
ДОДАТКИ.....	

ВСТУП

Сучасний розвиток економіки країни тісно пов'язаний з діяльністю банківських установ. Надійні комерційні банки є основою соціально-економічного розвитку країни, забезпечують необхідний розподіл коштів. Однією з найважливіших умов надійності банківських установ є висока ліквідність. Проте кризові явища можуть послабити її. Причинами негативного впливу можуть бути фінансова криза, висока інфляція, дефіцит бюджету, циклічний спад у галузі, кредитні, валютні та інвестиційні ризики тощо. Але наразі основна причина низької ліквідності багатьох банківських установ – війна з російською федерацією та криза в економіці, що є наслідком військової агресії росії. Тому в сучасній ситуації одним із головних завдань є пошук шляхів підвищення ліквідності банківських установ. Це забезпечує фінансову збалансованість на основі попиту, надійність банків та зниження фінансових ризиків. Тому вивчення ліквідності банківської установи та пошук шляхів підвищення її рівня є дуже важливим. У наукових працях велика увага приділяється дослідженню ліквідності банківських установ. Серед авторів, які досліджують проблеми визначення сутності ліквідності, інструментів аналізу її рівня та шляхів його підвищення, можна відзначити таких: Дзюблюк О., Рудан В., Литвинюк М., Демиденко В., Пугачова В., Кришталь Т., Миненко Л., Еркес О. ., Стельмах В., Міщенко В., Руденок О., Волкова В., Косарева І., Крамська Д. та ін. Ця магістерська робота базується на їх наукових працях.

Метою магістерської роботи є розгляд теоретико-методичних основ аналізу ліквідності банківської установи та визначення шляхів щодо підвищення її рівня.

Для досягнення поставленої мети необхідно поставити і вирішити кілька завдань, серед яких:

- дослідити сутність фінансової категорії «ліквідність банківської установи»;

- розглянути законодавчу та нормативно-правову базу забезпечення ліквідності банківської установи;
- дослідити методичні підходи до аналізу ліквідності банківської установи;
- проаналізувати діяльність АТ КБ «Приватбанк» та його основні показники;
- проаналізувати показники ліквідності АТ КБ «Приватбанк» та причини їх зміни;
- проаналізувати ліквідну позицію АТ КБ «Приватбанк»;
- дослідити стан забезпечення достатньої ліквідності банківської установи в умовах воєнного стану;
- визначити напрями підвищення рівня ліквідності та їх застосування для АТ КБ «Приватбанк».

Предметом дослідження даної магістерської дипломної роботи є теоретичні, методичні та практичні питання щодо підвищення ліквідності банківської установи АТ КБ «Приватбанк». Об'єктом дослідження є ліквідність Акціонерного товариства Комерційний банк «Приватбанк» та показники, що характеризують її рівень.

Методами дослідження, що використовуються у магістерській роботі, є методи фінансового аналізу банківської діяльності: методи порівняльного, горизонтального та вертикального аналізів, метод фінансових коефіцієнтів, метод оцінки виконання нормативів, кореляційно-регресійний аналіз, графічний метод.

Виконання магістерської роботи базується на працях вітчизняних та зарубіжних учених з банківської справи, законодавчих та нормативних актах, звітах Національного банку України, фінансовій звітності АТ КБ «Приватбанк».

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ

1.1. Дослідження фінансової категорії «ліквідність банківської установи»

Термін «ліквідність» (лат. liquidus — рідкий) буквально означає легку реалізацію, продаж чогось, швидке перетворення матеріальних цінностей у гроші. Ліквідність банківської установи – її здатність швидко та в повному обсязі покривати невідкладні потреби в грошовій масі [1].

Поняття ліквідність комерційного банку означає можливість банківської установи своєчасно і повно забезпечувати виконання своїх боргових і фінансових зобов'язань перед усіма контрагентами. Ця можливість визначається наявністю достатнього розміру капіталу банківської установи, оптимальним розміщенням і величиною коштів по статтях активу і пасиву балансу з урахуванням відповідних термінів [2].

Під поняттям ліквідність банківської установи розуміють здатність банку своєчасно і в повному обсязі забезпечувати виконання покриття боргів та виконання фінансових зобов'язань перед усіма контрагентами. Ця здатність визначається наявністю достатнього розміру капіталу банківської установи, оптимальним розміщенням і величиною активів і пасивів балансу банку з урахуванням нормативних строків покриття/виконання [2].

В основі дослідження рівня ліквідності банківської установи лежать три складові балансу – капітал банку, залучені кошти та розміщені кошти. При цьому ліквідність досягається шляхом постійного підтримання об'єктивно необхідного співвідношення між залученими і розміщеними коштами банківської установи та через оперативний контроль структурних елементів активів та пасивів балансу банківської установи.

Відповідно до «Базельських принципів ефективного управління ризиком ліквідності та нагляду», ліквідність – це здатність банківської установи фінансувати зростання своїх активів і своєчасно виконувати свої зобов'язання без неприйнятних втрат [3].

Відповідно до Постанови НБУ №368 «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні», ліквідність банківської установи визначається як її здатність забезпечувати своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, яка визначається збалансованістю між строками та розмірами погашення розміщених активів і строками та розмірами зобов'язань банківської установи [4].

На цьому тлі ліквідність у теорії та практиці світового банківського менеджменту зазвичай розуміється як «запас» або «потік». Водночас ліквідність як «запас» включає визначення здатності банківської установи виконувати свої зобов'язання перед клієнтами в певний момент часу шляхом зміни за їх рахунок структури активів на користь високоліквідних статей за рахунок невикористаних резервів [1].

Ліквідність як «потік» аналізується з точки зору динаміки, оцінюючи здатність банківської установи змінити встановлений несприятливий рівень ліквідності або запобігти погіршенню досягнутого, об'єктивно необхідного рівня ліквідності [6].

Таким чином, кожна банківська установа повинна самостійно забезпечувати підтримку своєї ліквідності на певному рівні на основі аналізу ситуації у певний період. Крім того, діяльність банківської установи, які виступають посередниками між тими, хто має кошти у вигляді заощаджень, і тими, хто їх потребує, полягає в тому, щоб раціонально залучати ці кошти та надавати їх у позику або інвестувати під більш високий відсоток для забезпечення загальної прибутковості.

Для здійснення операційної діяльності, пов'язаної з залученням коштів і їхнього розміщення в умовах ринкової невизначеності майбутніх попиту і надходжень наявних коштів за визначений період, банку потрібні кошти в їхній ліквідній формі, тобто такі активи, що могли б бути легко і швидко перетворені в готівку з невеликим ризиком втрат або взагалі без нього.

Таким чином, ліквідність банківської установи – це здатність використовувати свої активи як вільні кошти або швидко їх конвертувати в такі [7].

Як показав огляд наукових джерел ліквідність банківської установи розглядається в декількох аспектах: ліквідність банку як така, ліквідність банків (банківської системи), ліквідність балансу банку, ліквідність активів та пасивів.

Для дослідження ліквідності в даній магістерській роботі доцільно розглянути взаємозв'язок між цими поняттями (рис. 1.1).

Як зазначають Косарева І. та Крамська Д. «у науковій літературі досить часто розмежовують поняття «ліквідність активів банку», «ліквідність пасивів», «ліквідність балансу», «ліквідність банку». Але це не так, адже ліквідність банківської установи визначає ліквідність банківської системи і безпосередньо залежить від ліквідності його балансу, що формується ліквідністю активів та пасивів. Ліквідність є вираженням надійності банківської установи, тобто показником, на який орієнтуються клієнти, формуючи певну думку, що є скоріш за все людським фактором. І якщо ліквідність є недостатньою, то прибутки також можуть впасти» [2].

Для більш детального теоретичного аналізу зробимо огляд нормативної бази та поглядів науковців на визначення сутності ліквідності банківської системи (табл. 1.1).

Автономність та самостійність комерційних банків є підґрунтям для розробки заходів для забезпечення належного рівня ліквідності на заданому рівні відповідно до їх індивідуальних стратегій.

Рисунок 1.1 – Взаємозв'язок понять «ліквідність банківської системи», «ліквідність банківської установи», «ліквідність балансу», «ліквідність активів та пасивів» [2]

Таблиця 1.1 – Огляд нормативної бази та поглядів науковців на визначення сутності ліквідності комерційного банку

Джерело	Визначення сутності
Базельські принципи [3]	Здатність банку фондувати зростання активів та своєчасно виконувати зобов'язання без понесення неприпустимих втрат
Інструкція НБУ [4]	Здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, яка визначається збалансованістю між строками і сумами погашення розміщених активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку, а також строками та сумами інших джерел і напрямів використання коштів (надання кредитів, інші витрати)
Загородній А., Вознюк Г., Смовженко Т. [1]	Здатність швидко і в повному обсязі задовольняти невідкладні потреби у грошових коштах
Косарева І., Крамська Д. [2]	Здатність банку швидко і без зайвих втрат перетворювати власні активи у готівкові кошти у необхідній валюті та у відповідний строк, мобілізувати кошти з інших джерел для своєчасного і повного погашення усіх своїх зобов'язань та отримання готівки в будьякий час із незначними витратами
Литвинюк М., Демиденко В. [5]	Базовий показник захищеності клієнтів у ситуаціях, коли банк зобов'язаний погасити свої заборгованості у найкоротший термін
Стелмах В., Міщенко В. [6]	Здатність своєчасно виконувати свої зобов'язання. Інакше кажучи, суми його грошових коштів, які можна швидко мобілізувати з інших джерел, дають змогу вчасно виконувати зобов'язання, відображені в пасиві балансу
Міщенко В., Кротюк В. [8]	Можливість банку своєчасно і повно забезпечувати виконання своїх боргових і фінансових зобов'язань перед усіма контрагентами, що визначається наявністю достатнього власного капіталу банку, оптимальним розміщенням і величиною коштів по статтях активу і пасиву балансу з урахуванням відповідних термінів
Дзюблюк О., Рудан В. [9]	Спроможність забезпечувати своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань, завдяки збалансованості між строками та сумами погашення розміщених активів і строками та сумами виконання зобов'язань, а також строками та сумами інших джерел і напрямів їх використання
Фусман О. [10]	Здатність, не порушуючи внутрішніх та зовнішніх регулятивних вимог, виконувати усі зобов'язання в повному обсязі у необхідній валюті та у відповідний строк за рахунок структури балансу, а також спроможності фінансувати зростання кредитно -інвестиційного портфеля, зокрема завдяки зовнішнім запозиченням
Грудзевич У., Дребот Н. [11]	Здатність банку своєчасно і в повному обсязі виконувати взяті на себе балансові та позабалансові зобов'язання та своєчасно і в повному обсязі забезпечити можливі потреби платоспроможних клієнтів у кредитних коштах за умови збереження постійної позитивної маржі між середньою вартістю наданих та залучених коштів

Банк вважається ліквідним, якщо суми його наявних коштів і інших ліквідних активів, а також можливості швидко мобілізувати кошти з інших джерел достатні для своєчасного погашення боргових і фінансових зобов'язань» [12].

Як видно з визначень, ліквідність тісно пов'язана з поняттям «платоспроможність». Його розглядають як здатність банку своєчасно і в повному обсязі відповідати за своїми зобов'язаннями. Тобто ліквідність і платоспроможність банку іноді означає одне й те саме. Однак, платоспроможність більш широко трактується і залежить від розмір капіталу, обсягів надання банківських послуг, рівня ризикованості банківської діяльності, співвідношення власних і залучених коштів та ін.

Ліквідність банківської установи визначається за Звітом про фінансовий стан (Балансом). Отже, визначальною для оцінювання є ліквідність балансу. «Баланс банку вважається ліквідним, якщо його стан дозволяє за рахунок швидкої реалізації коштів по активу покривати термінові зобов'язання по пасиву. Можливість швидкого перетворення активів банківської установи в грошову форму для виконання його зобов'язань визначається рядом чинників, серед яких вирішальним є відповідність термінів розміщення коштів термінам залучення ресурсів. Інакше кажучи, який пасив по терміну, таким повинний бути й актив; тоді забезпечується рівновага в балансі між сумою і терміном вивільнення коштів по активу в грошовій формі і сумою і терміном майбутнього платежу по зобов'язаннях банку» [13].

На ліквідність балансу банківської установи впливає структура його активів: чим більше частка першокласних ліквідних коштів у загальній сумі активів, тим вище ліквідність банку.

На ліквідність балансу банківської установи впливає структура його активів та пасивів (рис. 1.2 та рис. 1.3).

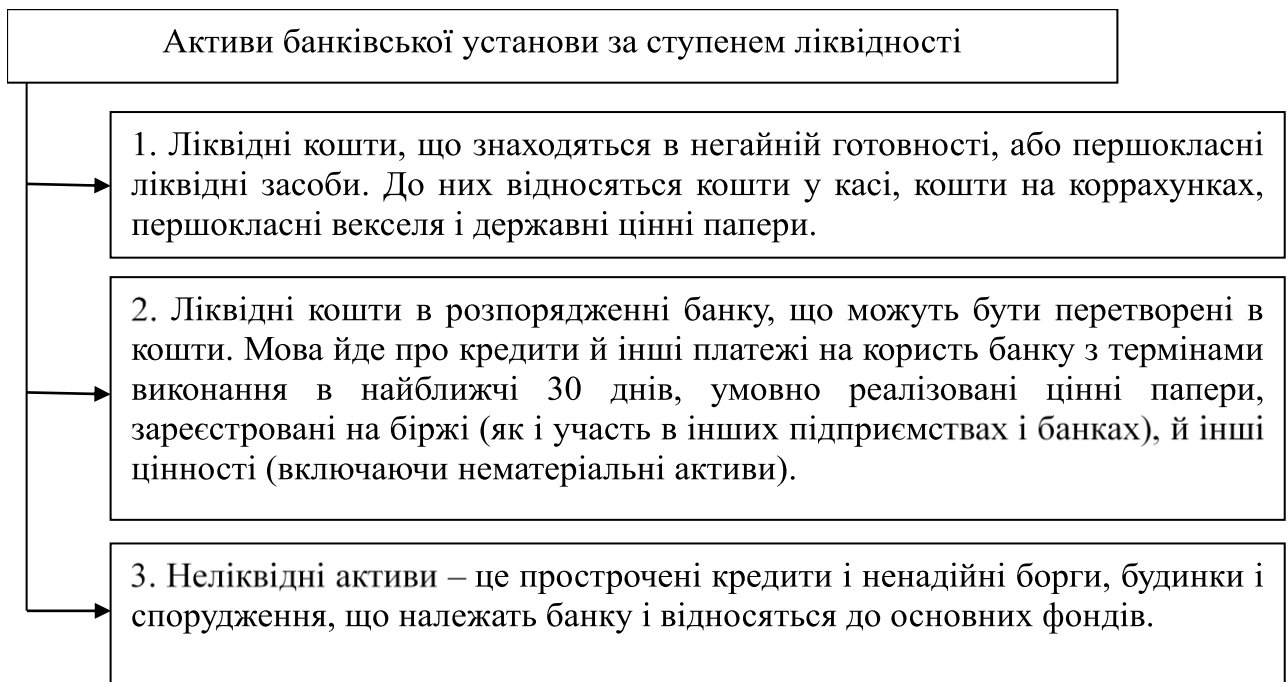

Рисунок 1.2 – Активи банківської установи за ступенем ліквідності

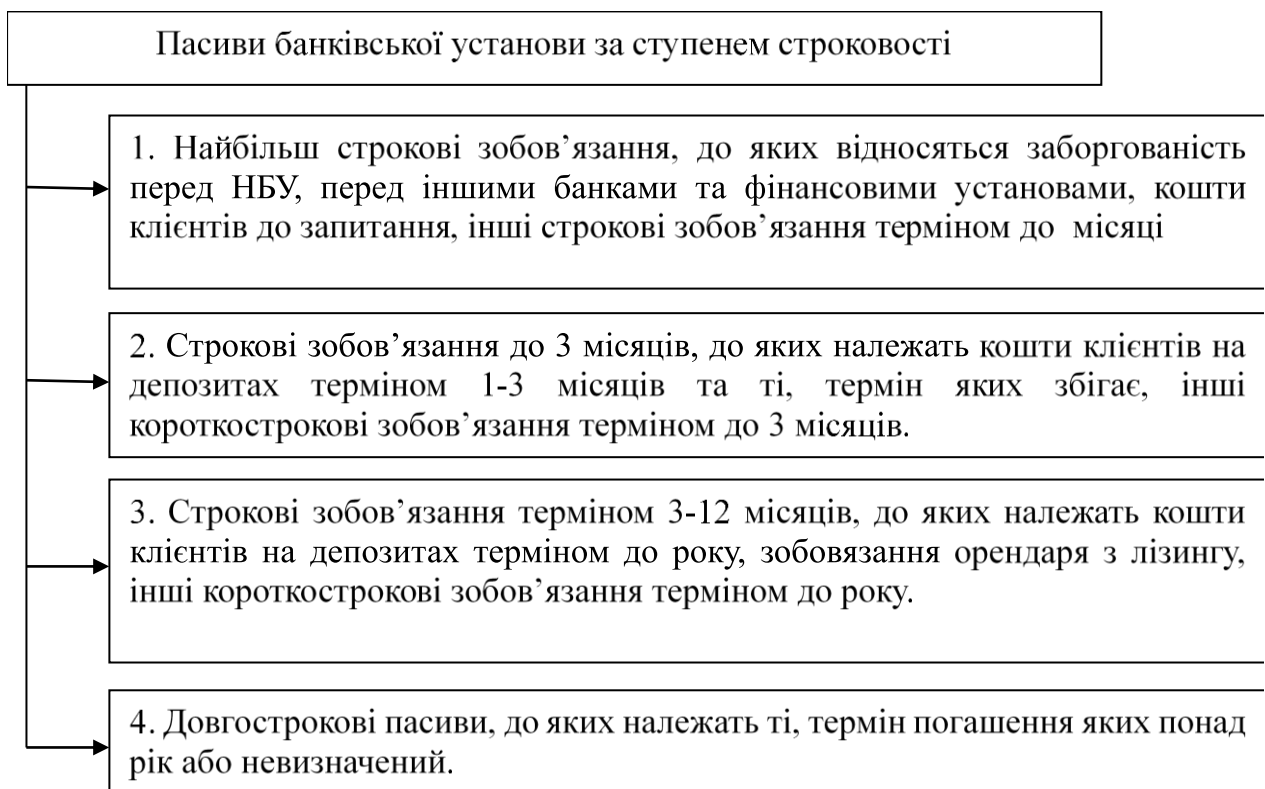

Рисунок 1.3 – Пасиви банківської установи за ступенем строковості

У міжнародній банківській практиці самою ліквідною частиною активів вважається касова готівка, під якою розуміються не тільки гроші в касі, але і кошти, що знаходяться на поточному рахунку даного кредитного інституту в Центральному банку [14]. Ліквідними статтями в країнах ринкової економіки вважають першокласні короткострокові комерційні векселя, що банк може переоформити у Центральному банку, цінні папери, гарантовані державою. Менше ліквідними є банківські інвестиції в довгострокові цінні папери, тому що їхня реалізація за короткий термін не завжди можлива. Як малоліквідні активи розглядаються довгострокові позички і вкладення в нерухомість.

Крім того, ліквідність банківської установи залежить від ступеня ризику окремих активних операцій: чим більша частка високоризикових активів у балансі банку, тим нижче його ліквідність. Так, у сформованій практиці до надійних активів прийнято відносити наявні кошти, а до високоризикових – довгострокові вкладення банків [14].

Ступінь кредитоспроможності позичальників банківської установи здійснює істотний вплив на своєчасне повернення позичок і тим самим на ліквідність балансу: чим більше, частка високоризикових кредитів у кредитному портфелі банку, тим нижча його ліквідність.

Отже, найвищий ризик супроводжує кредитні операції банку, тому аналіз якості кредитного портфеля банку є необхідним етапом оцінювання банківської ліквідності. Надійність позичальників певною мірою визначає потреби в ліквідних коштах. Кредити, які вчасно не повертаються і вимагають реструктуризації, погіршують ліквідну позицію банку. Якщо питома вага прострочених, пролонгованих і безнадійних кредитів досить велика, то для визначення потреб ліквідності слід брати до уваги не лише строки повернення коштів, але й імовірність таких надходжень.

Загалом в процесі аналізу ліквідності активів банківської установи має спиратися на принцип консерватизму і обережно підходити до визначення їх

реальної вартості. Особливо це стосується портфеля цінних паперів. Грошові надходження від цінних паперів мають враховуватися не за їх балансовою оцінкою, а за ринковою ціною (для паперів, які мають активний ринок) або за розрахунковою вартістю (для паперів, які не мають активного ринку). При цьому, спираючись на принцип консерватизму, слід застосовувати песимістичні оцінки як до суми надходжень, так і до термінів реалізації цінних паперів [15].

На рівень ліквідності впливають як зовнішні (загальносистемні), так і внутрішні чинники. Фактори, що визначають рівень ліквідності наведені на рис. 1.4.

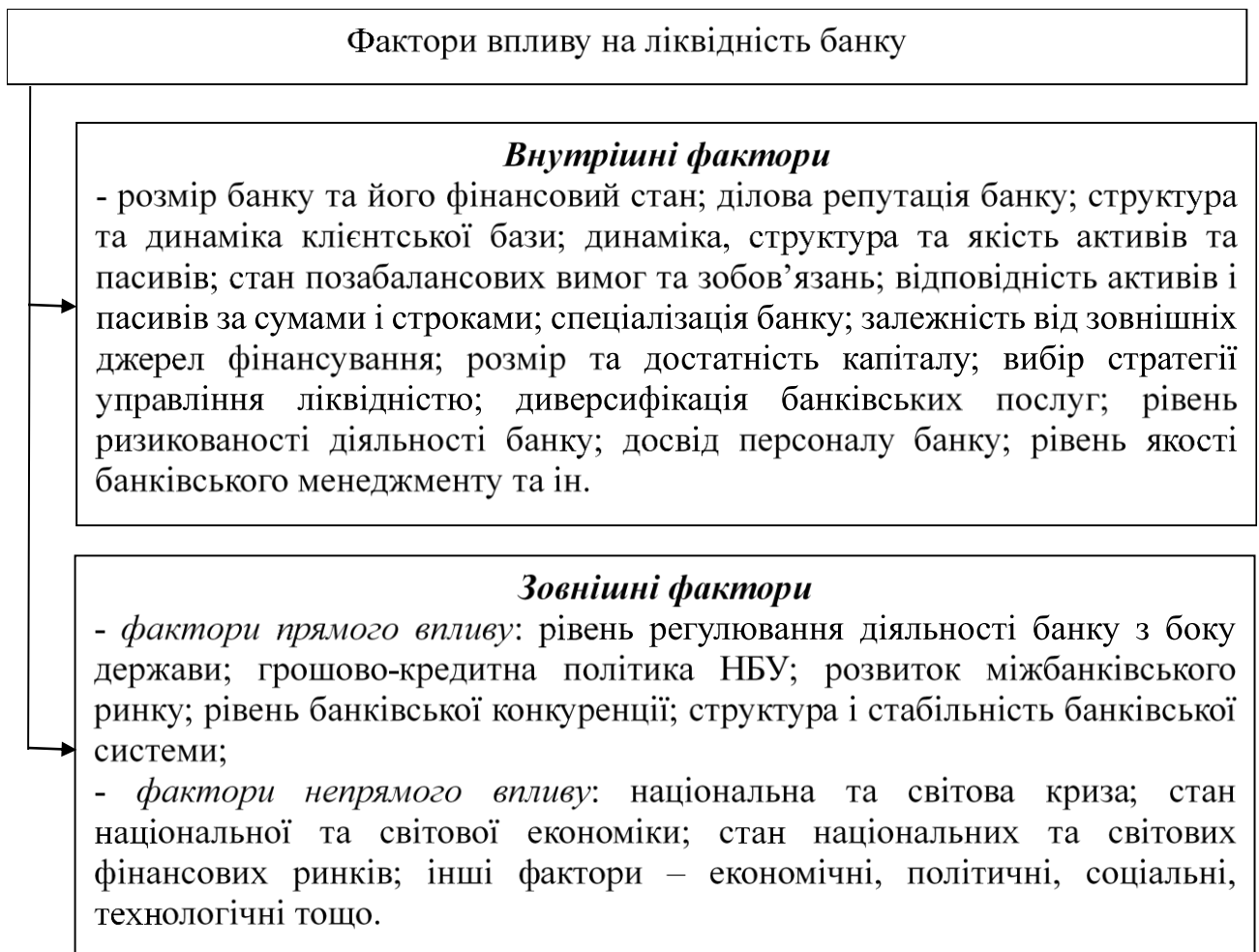

Рисунок 1.4 – Фактори, які впливають рівень ліквідності банківської установи [16]

Важливою проблемою забезпечення необхідної ліквідності банківської установи є не лише її підвищення, але й надмірність. Надмірна ліквідність породжує дилему «ліквідність — прибутковість», адже найбільш ліквідні активи не генерують доходів. Якщо фактична ліквідність значно перевищує необхідний рівень або встановлені нормативи, то діяльність банківської установи негативно оцінюється, оскільки призводить до відволікання коштів та недовикористання можливостей при отриманні прибутків. Для уникнення такої ситуації необхідно зменшити розмір коштів у готівці та на коррахунках.

Отже, процес забезпечення достатнього рівня ліквідності банківської установи зводиться до того, щоб забезпечити оптимальне співвідношення активів і пасивів у балансі для виконання нормативів, зменшення фінансових ризиків та підвищення прибутковості.

1.2 Законодавча та нормативно-правова база забезпечення ліквідності банківської установи

Ліквідність банківської установи оцінюється з боку держави Національним банком України та на макrorівні в межах самого банку.

Основними законами регулювання діяльності банківських установ в Україні, у тому числі їхньої ліквідності, є:

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» [17].
2. Закон України «Про Національний банк України».
3. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: Затверджена Постановою Правління НБУ від 28.08.01 № 368 [4].

Контроль за рівнем ліквідності НБУ здійснює декількома способами. Одним з яких є встановлення державою вимог до ліквідності,

платоспроможності, структури капіталу. Окремо оцінювання кожного показника недостатнє для визнання ліквідного стану банківської установи.

Отже Національний Банк України встановлює для комерційних банків економічні нормативи регулювання банківської діяльності [4]. Серед цих нормативів є нормативи ліквідності, виконання яких є обов'язковим для підтримання платоспроможності комерційного банку та всієї банківської системи України. Оцінювання ліквідності за економічними нормативами повинно бути комплексним, оскільки ліквідність характеризують не лише показники ліквідності, а й показники кредитних ризиків, достатності капіталу тощо. Потрібно дослідити, чи має банк здатність виконувати свої зобов'язання, а також як змінюються показники у динаміці та які існують тенденції змін ліквідності. Можна говорити про те, що нормативи кредитного ризику, достатності капіталу, інвестування безпосередньо не пов'язані з ліквідністю, але допомагають комерційному банку бути ліквідним та слідкують за його фінансовим станом.

Зміст та критерії економічних нормативів регулювання банківської діяльності НБУ наведені у табл. 1.2.

В табл. 1.2 наведений норматив мінімального розміру регулятивного капіталу банку (Н1), що отримав банківську ліцензію до 11.07.2014. Вимоги до банків, які отримали ліцензію після 2014 року наведені в Інструкції [4]

Показник «Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу» (Н2) визначає «здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що випливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру. Чим вище значення показника достатності (адекватності) регулятивного капіталу, тим більша частка ризику, що її беруть на себе власники банку; і навпаки: чим нижче значення показника, тим більша частка ризику, що її приймають на себе кредитори/вкладники банку» [16].

Таблиця 1.2 – Зміст та критерії економічних нормативів регулювання банківської діяльності НБУ (складено на основі [4])

Позначення нормативу	Зміст нормативу	Критерій
Нормативи капіталу		
H1	Мінімальний розмір регулятивного капіталу з 11.07.2017 з 11.07.2020 з 11.07.2022 з 11.07.2024	не менше 200 млн. грн. 300 млн. грн. 400 млн. грн. 500 млн. грн.
H2	Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу	не менше 10%
H3	Норматив достатності основного капіталу	не менше 7%
Нормативи ліквідності		
H4	Норматив миттєвої ліквідності (<i>примітка</i>)	не менше 20%
H5	Норматив поточної ліквідності (<i>примітка</i>)	не менше 40%
H6	Норматив короткострокової ліквідності (<i>примітка</i>)	не менше 60%
LCR _{ВВ}	Коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами з 31.12.2018 з 01.06.2019 з 01.12.2019	не менше 80% не менше 90% не менше 100%
LCR _{ІВ}	Коефіцієнт покриття ліквідністю за іноземною валютою з 31.12.2018 з 01.06.2019 з 01.12.2019	не менше 50% не менше 90% не менше 100%
NSFR	Коефіцієнт чистого стабільного фінансування з 01.04.2021 з 01.10.2021 з 01.04.2022	не менше 80% не менше 90% не менше 100%
Нормативи кредитного ризику		
H7	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента	не більше 25%
H8	Норматив великих кредитних ризиків	не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу
H9	Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами	Не більше 25%
Нормативи інвестування		
H11	Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою	Не більше 15%
H12	Норматив загальної суми інвестування	Не більше 60%

Примітка: Відповідно до змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджених постановою Правління НБУ від 01.08.2019 № 102 [18], починаючи з 02.09.2019 економічні нормативи H4 та H5 не розраховуються. H6 не розраховується з 2022 року відповідно до постанови Правління НБУ від 23.03.2022 №59 [19].

Приділимо більше уваги нормативам ліквідності, які характеризують достатність/недостатність надходжень грошових коштів для покриття їх відпливу. У зв'язку з цим банки повинні постійно управляти ліквідністю. Оскільки Н4 та Н5 вже не оцінюються, то їх розглядати у теоретичній частині магістерської роботи не будемо.

Характеристика основних нормативів відповідно до Постанови НБУ №368 «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» [4] та «Методики розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю LCR», що схвалена Правлінням Національного банку України №101-рш від 15.02.2018 [20] наведені у табл. 1.3.

Таблиця 1.2 – Характеристика основних нормативів відповідно до Постанови НБУ № 368

Назва нормативу	Характеристика
Норматив достатності основного капіталу (Н3)	Співвідношення основного капіталу до суми активів та позабалансових зобов'язань, зважених на відповідні коефіцієнти кредитного ризику
Норматив короткострокової ліквідності (Н6)	Співвідношення активів до зобов'язань з кінцевим строком погашення до одного року. Цей норматив установлює мінімально необхідний обсяг активів для забезпечення виконання своїх зобов'язань протягом одного року. Розраховується з урахуванням сальдо розміщених і залучених коштів: за кореспондентськими рахунками, що відкриті в інших банках, і за кореспондентськими рахунками інших банків; за міжбанківськими кредитами/депозитами, що розміщені в інших банках та отримані від інших банків
Коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR)	Установлює мінімально необхідний рівень ліквідності для покриття чистого очікуваного відпливу грошових коштів протягом 30 календарних днів з урахуванням стрес -сценарію. Банк розраховує LCR щодня як співвідношення високоякісних ліквідних активів до чистого очікуваного відпливу грошових коштів. Банк розраховує чистий очікуваний відплив грошових коштів як різницю сукупних очікуваних відпливів і сукупних очікуваних надходжень грошових коштів. Сукупні очікувані надходження приймаються в розмірі не більше ніж 75% сукупних очікуваних відпливів

Розрахунки нормативних значень коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR) за всіма валютами (LCR_{ВВ}) та в іноземній валюті (LCR_{ІВ}) також наведені у Методиці [20]. Також у ній знаходяться розрахунки очікуваних впливів грошових коштів.

Коефіцієнт чистого стабільного фінансування розраховується у цілому за всіма валютами відповідно до Методики розрахунку коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR), що схвалена Правлінням Національного банку України №1001-рш від 24.12.2019 [18]. Згідно з даною Методикою «банк розраховує суму складових чисельника/знаменника NSFR у національній валюті та всіх іноземних валютах у гривневому еквіваленті за офіційним курсом гривні до кожної з іноземної валюти, установленим Національним банком на відповідну дату» [21]. NSFR визначається як відношення обсягу наявного стабільного фінансування (ASR) до обсягу необхідного стабільного фінансування (RSF) за вирахуванням величини непокритого кредитного ризику, що визначений Інструкцією №368 [4; 21]. Також в даній Методиці наведені розрахунки та складові ASR та RSF, коефіцієнтів для їх визначення.

Контроль за дотриманням обов'язкових економічних нормативів комерційних банків здійснюється НБУ щоденно та щомісячно. Такий контроль дає змогу обмежити ризиковані активні операції банків, підтримувати їх ліквідність на достатньому рівні, встановлювати певні орієнтири (нормативи), що повинні дотримуватись банки.

На підтримання ліквідності спрямоване також обов'язкове резервування залучених коштів, за допомогою якого створюється мінімально необхідний запас ліквідності. Обмеженням є те, що кошти обов'язкових резервів можуть бути витрачені практично тільки на повернення депозитів, не на кредитування чи інші витрати, хоча існує можливість маневрування в невеликих межах. Дотримання норм обов'язкового резервування проте не гарантує ліквідності

банку, тому банк повинен самостійно створювати необхідні резерви ліквідних коштів, не допускаючи при цьому зниження прибутковості.

Як доповнення до аналізу ліквідності банку та з метою застосування у процесі такого аналізу визначаються нормативи кредитного ризику та нормативи інвестування [4].

Для повного аналізу ліквідності комерційного банку використовують такі основні інформаційні джерела: фінансову звітність; статистичну звітність; дані внутрішньогосподарського (управлінського) бухгалтерського обліку; дані з первинної облікової документації (вибіркові дані); експертні оцінки. Основним документом банку для аналізу ліквідності є Річний фінансовий звіт, у якому відображаються:

- Звіт про фінансовий стан (Баланс);
- Звіт про прибутку і збитки та інший сукупний дохід (Звіт про фінансові результати);
- Звіт про зміни у власному капіталі;
- Звіт про рух грошових коштів.

Таким чином можна підсумувати, що оцінювання ліквідності комерційного банку та її забезпечення у будь-який час вимагає виконання нормативів, встановлених НБУ, а також застосування методик, розроблених безпосередньо у банку.

1.3. Методичні підходи до аналізу ліквідності банківської установи

Дослідження ліквідності банківської установи потрібно розпочати з аналізу. Аналіз ліквідності банку – це процес дослідження системи показників, які її характеризують, та факторів-причин, які змінюють рівень ліквідності

банківської установи в динаміці для визначення відхилень від нормативних (планових, оптимальних) значень та впливу фінансовий стан банку.

Аналіз ліквідності банку є однією з функцій управління нею. Якість та повнота аналізу обумовлюють ефективність управління ліквідністю, обґрунтованість управлінських результатів щодо забезпечення оптимального рівня ліквідності банківської установи, планування дій банку з залучення та розміщення ресурсів.

В Україні аналіз ліквідності банківської установи проводиться на декількох рівнях:

- з боку НБУ для визначення відповідності поточного стану ліквідності банку завданням нормативам;
- з боку правління банку для оцінювання показників (коефіцієнтів) ліквідності з метою подальшого ефективного управління нею;
- з боку інших осіб – рейтингових міжнародних аудиторських компаній, клієнтів, інших стейкхолдерів.

Аналіз ліквідності у банківській установі здійснюється на підставі рекомендацій НБУ, відомих у літературі методик, методик аудиторів тощо. Результати аналізу визначають обрання стратегії управління ліквідності банку, виявлення причин погіршення окремих показників ліквідності та на основі цього розробку заходів щодо підвищення загального рівня ліквідності за потребою або його оптимізації.

Вище зазначалося, що банківська установа може проводити аналіз ліквідності з використанням різних методичних підходів, методик, способів, показників тощо. На рис 1.5 наведений інструментарій аналізу ліквідності банківської установи. Загалом наведені методи поділяються на два великі блоки методів аналізу потреби в ліквідних активах та забезпечення стратегій управління ліквідністю. Це покращує результати здійснення управлінських заходів.

Рисунок 1.5 – Інструментарій аналізу ліквідності банківської установи

Є також погляд Криклія О.А. [22] на інструментарій аналізу ліквідності банківської установи (рис. 1.6).

Отже, аналіз ліквідності банківської установи – важлива функція управління нею та дійовий спосіб вивчення показників ліквідності в динаміці для подальшого планування і прогнозування потреби банку в ліквідних коштах.

Банківські установи у ході аналізу ставляться такі завдання.

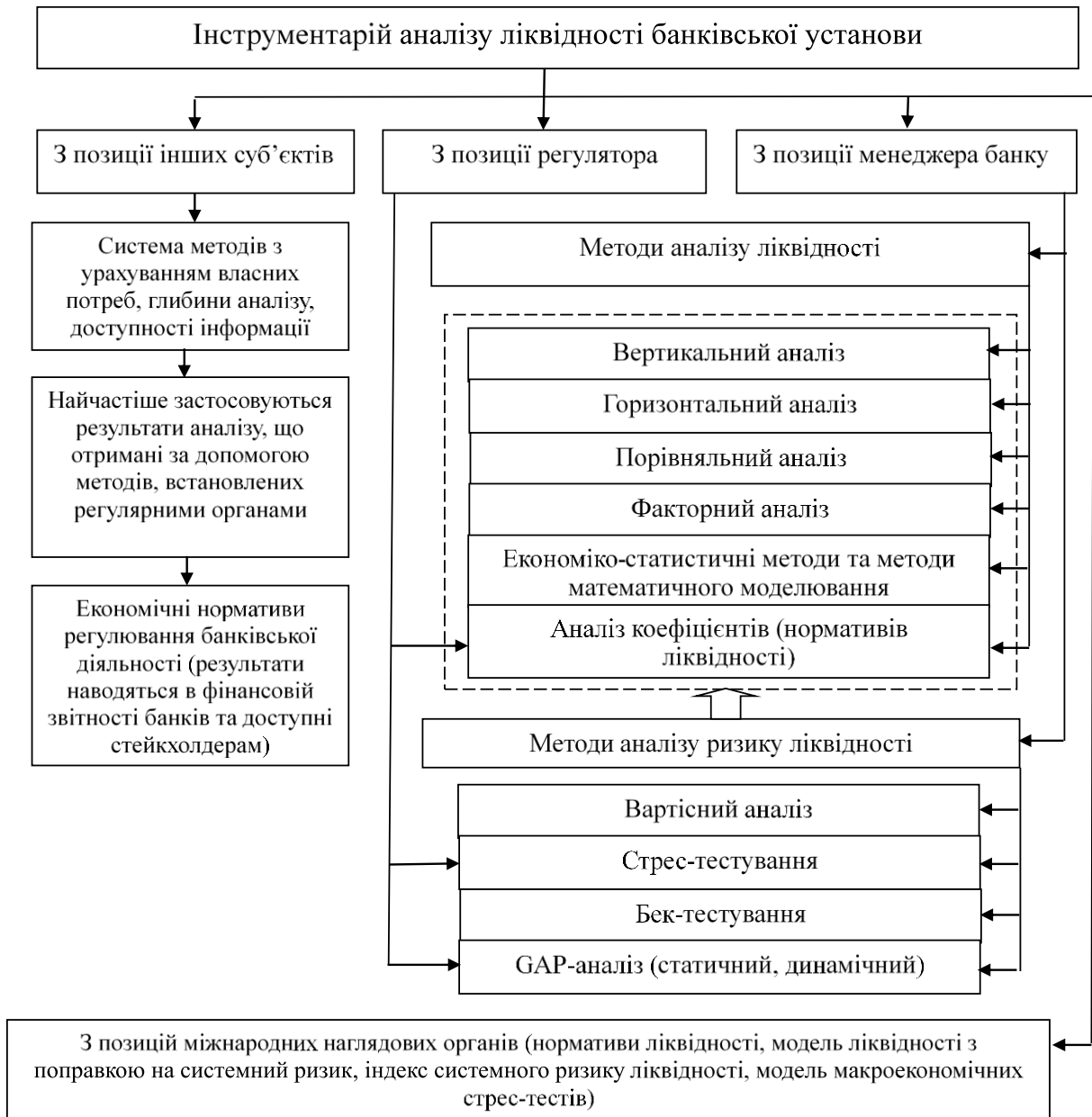

Рисунок 1.6 – Інструментарій аналізу ліквідності банківської установи [22]

Визначення фактичної ліквідності за абсолютними та відносними показниками; порівняльний аналіз показників ліквідності з нормативними значеннями, розрахунок економічних нормативів ліквідності, що регулюються НБУ; виявлення факторів впливу на рівень ліквідності банку та інші показників, що її характеризують; визначення причин відхилення фактичних показників

ліквідності від нормативів; аналіз стабільності ресурсної бази комерційного банку; планування потреби банку в ліквідних коштах; аналіз різних напрямів розміщення надлишкових ліквідних коштів; аналіз ліквідної позиції комерційного банку; інваріантний аналіз ліквідності за різних сценаріїв розвитку банківської установи.

Аналіз ліквідності банківської установи може відбуватися за етапами, які наведено на рис. 1.7.

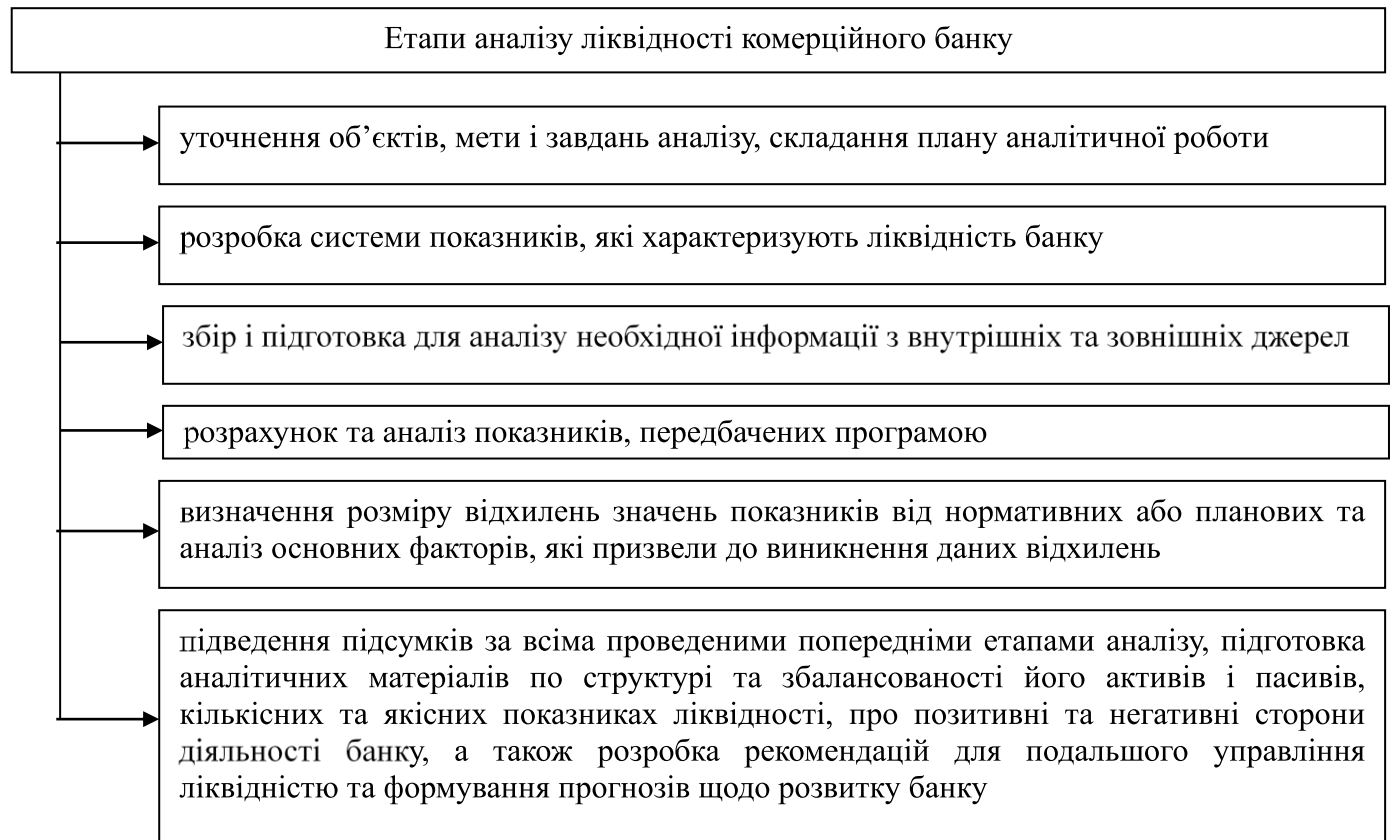

Рисунок 1.6 – Етапи аналізу ліквідності комерційного банку

З урахуванням проведеного теоретичного аналізу та виявлених особливостей забезпечення оцінювання та управління ліквідністю комерційного банку у наступному розділі розглянемо їх на прикладі діяльності АТ КБ «Приватбанк».

2 АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

2.1. Аналіз діяльності АТ КБ «Приватбанк» та його основних показників

Аналіз ліквідності у даній магістерській роботі проводиться на базі річного фінансового звіту АТ КБ «Приватбанк». Звіти про фінансовий стан та Звіти про прибутки та збитки банку наведені у додатку А та Б.

Розглянемо діяльність АТ КБ «Приватбанк» та основні показники, які її характеризують за 2017-2022 роки [29].

Отже, АТ КБ «Приватбанк» - це комерційний банк, власником якого є держава. Він заснований у 1992 році як акціонерне товариство з приватним капіталом, а у 2016 році – націоналізований для виходу із фінансової кризи. В роки існування АТ КБ «Приватбанк» був є лідером на ринку банківських послуг. Даний банк орієнтований на обслуговування фізичних та юридичних осіб. АТ КБ «Приватбанк» є універсальним банком, тобто таким, що надає широкий спектр банківських послуг. Статистика обслуговування клієнтів показує, що у АТ КБ «Приватбанк» клієнтами є 64,6% фізичних осіб та 65,7% юридичних осіб, від тих, що обслуговуються в українській банківській системі.

Єдиним власником-акціонером АТ КБ «Приватбанк» є держава в особі Кабінету міністрів України, а саме – Міністерства фінансів України. Величина акціонерного капіталу АТ КБ «Приватбанк» становить 206 060 млн. грн. у 735927657 простих іменних акціях.

АТ КБ «Приватбанк» діє відповідно до чинного законодавства, положень та інструкцій НБУ. Даний банк проводить свою діяльність відповідно до ліцензії НБУ, що отримана у березні 1992 року та постійно поновлюється. АТ КБ «Приватбанк» - учасник Фонду гарантування вкладів фізичних осіб з вересня 1999 року.

На кінець 2021 року АТ КБ «Приватбанк» мав 20 філій, 1475 відділень в Україні та одну філію на Кіпрі. А на 31.12.2022 року ситуація значно ускладнилася, банк мав 9 філій (у тому числі 1 філія на Кіпрі), 1200 відділень, що функціонували в Україні. Причиною цього стала війна України з російською федерацією. Потрібно відмітити, що незважаючи на агресію рф банківська система України залишалася стабільною та з високим рівнем ліквідності попри воєнні ризики, хоча є інфляція та кризові процеси в економіці.

Отже, з початком війни АТ КБ «Приватбанк» забезпечував безперебійну роботу відділень та банкоматів, де не було окупації та прямої військової загрози. Також безперебійно працювали електронних сервісів банку. Це дозволило утримати клієнтів, продовжувати їх якісне обслуговування тощо. АТ КБ «Приватбанк» вчасно зробив адаптацію свого бізнесу та процесів надання банківських послуг до нових економічних викликів, що пов'язано з війною. Банк відновив та налаштував роботу відділень та банкоматів після деокупації в літку та осінню 2022 року, а також забезпечив відновлення роботи з клієнтами. Певну проблему АТ КБ «Приватбанк» мав при інкасації грошей на початку повномасштабного нападу рф. Маршрути інкасації постійно оновлювались залежно від умов у той чи інший час у певному регіоні України. Згодом до середини осені процес інкасації грошей був налагоджений. Також майже зразу була налагоджена сервісна мережа банку на деокупованих територіях.

Для уникнення ризиків АТ КБ «Приватбанк» за надзвичайно стислий час після 24 лютого 2022 року забезпечив перенесення даних у хмарний сервіс міжнародного оператора. Також забезпечив безперебійну роботу процесингу та платіжної інфраструктури, мережі критичних відділень в межах проєкту POWER BANKING (за ініціативи НБУ) навіть під час блекаутів.

Розглянемо основні показники діяльності АТ КБ «Приватбанк». Вони наведені у табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Основні показники діяльності АТ КБ «Приватбанк»

Показники	Рік					
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Активи, млн. грн.	253675	278048	309723	382525	401296	540596
Капітал банку, млн. грн.	23619	31464	54529	52825	66615	57789
Зобов'язання, млн. грн.	230056	246584	255194	329700	334681	482807
Кредитний портфель, млн. грн.	38335	50140	59544	55021	94461	171921
Депозитний портфель, млн. грн.	212167	231055	240621	312708	325303	471970
Процентні доходи, млн. грн.	24485	30754	33841	33563	35854	43686
Комісійні доходи, млн. грн.	13211	19590	24575	27649	35057	32945
Процентні витрати, млн. грн.	18374	14002	14174	14002	6537	3768
Комісійні витрати, млн. грн.	3017	4402	6386	8888	11840	12505
Чистий процентний дохід, млн. грн.	6111	16752	19667	21602	28461	39918
Чистий комісійний дохід, млн. грн.	10194	15188	18189	18761	23217	20440
Прибуток до оподаткування, млн. грн.	397	12789	32609	24296	35067	34672
Чистий прибуток, млн. грн.	378	12798	32609	24302	35050	30198
Прибутковість активів, %	0,15	4,60	10,53	6,35	8,73	5,59
Прибутковість капіталу, %	1,60	40,68	59,80	46,00	52,62	52,26

За даними табл. 2.1 видно, що активи АТ КБ «Приватбанк» з 2017 року по 2022 рік постійно нарощувалися з 253675 тис. грн. до 540596 тис. грн. Так величина активів у 2018 році зростає по відношенню до 2017 року на 9,6%, тобто на 24373 млн. грн. У 2019 році по відношенню до попереднього року ріст склав

31675 млн. грн. (11,4%). У 2020 році зростання було ще більшим – 72802 млн. грн. (23,5%). У 2021 році хоча і продовжився ріст, але він був не таким інтенсивним – 18771 млн. грн. (4,9%). А у 2022 році був дуже суттєвий ріст активів банку, аж на 25,8% або на 139300 тис. грн. Це відбулося, перш за все, за рахунок нарощення кредитного портфелю АТ КБ «Приватбанк» майже у 4 рази, а також удвічі грошових коштів на рахунках клієнтів. Це було викликано кризовими явищами та убезпеченням клієнтами себе від ризиків, викликаних війною.

На відміну від постійного росту АТ КБ «Приватбанк» обсяги його капіталу постійно коливалися. Так з 2017 року і до 2019 року сума капіталу збільшилася з 23619 тис. грн. до 54529 тис. грн. У 2020 році відбулося незначне зменшення до 52825 тис. грн. з різким зростанням до 66615 тис. грн. у 2021 році. Причиною цьому було ефективне управління змінене у 2017 році Правлінням банку, застосування онлайн-платежів в умовах коронавірусу (АТ КБ «Приватбанк» є лідером у цьому сегменті порівняно з іншими банками) та розширення спектру банківських послуг. У 2022 році внаслідок підвищення ризиків та формування резервів відбулося несуттєве зменшення суми капіталу.

Що стосується зобов'язань, то вони постійно нарощувалися. Не можна однозначно позитивно відноситися до цього факту, оскільки зростання зобов'язань може погіршувати фінансову стійкість АТ КБ «Приватбанк». Однак факт їх зростання також говорить про збільшення грошей клієнтів у банківській установі, що є позитивним.

Динаміку основних показників АТ КБ «Приватбанк» розглянуто у табл. 2.2. А динаміку активів, капіталу та зобов'язань наведено на рис. 2.1.

За динамікою зобов'язань АТ КБ «Приватбанк» видно зростання у 2018 році по відношенню до 2017 року на 16528 млн. грн. (7,2%). У 2019 році по відношенню до 2018 року також відбувалося зростання на 8610 млн. грн. (3,5%).

Таблиця 2.2 – Динаміка основних показників діяльності АТ КБ «Приватбанк»

Показники	Відхилення									
	2018 р. від 2017 р.		2019 р. від 2018 р.		2020 р. від 2019 р.		2021 р. від 2020 р.		2022 р. від 2021 р.	
	абс.	відн., %	абс.	відн., %	абс.	відн., %	абс.	відн., %	абс.	відн., %
Активи, млн. грн.	24373	9,6	31675	11,4	72802	23,5	18771	4,9	139300	25,8
Капітал банку, млн. грн.	7845	33,2	23065	73,3	-1704	-3,1	13790	26,1	-8826	-15,3
Зобов'язання, млн. грн.	16528	7,2	8610	3,5	74506	29,2	4981	1,5	148126	30,7
Кредитний портфель, млн. грн.	11805	30,8	9404	18,8	-4523	-7,6	39440	71,7	77460	45,1
Депозитний портфель, млн. грн.	18888	8,9	9566	4,1	72087	30,0	12595	4,0	146667	31,1
Процентні доходи, млн. грн.	6269	25,6	3087	10,0	-278	-0,8	2291	6,8	7832	17,9
Комісійні доходи, млн. грн.	6379	48,3	4985	25,4	3074	12,5	7408	26,8	-2112	-6,4
Процентні витрати, млн. грн.	-4372	-23,8	172	1,2	-172	-1,2	-7465	-53,3	-2769	-73,5
Комісійні витрати, млн. грн.	1385	45,9	1984	45,1	2502	39,2	2952	33,2	665	5,3
Чистий процентний дохід, млн. грн.	10641	174,1	2915	17,4	1935	9,8	6859	31,8	11457	28,7
Чистий комісійний дохід, млн. грн.	4994	49,0	3001	19,8	572	3,1	4456	23,8	-2777	-13,6
Прибуток до оподаткування, млн. грн.	12392	3121,4	19820	155,0	-8313	-25,5	10771	44,3	-395	-1,1
Чистий прибуток, млн. грн.	12420	3285,7	19811	154,8	-8307	-25,5	10748	44,2	-4852	-16,1
Прибутковість активів, %	4,45	-	5,93	-	-4,18	-	2,38	-	-3,14	-
Прибутковість капіталу, %	39,07	-	19,13	-	-13,80	-	6,61	-	-0,36	-

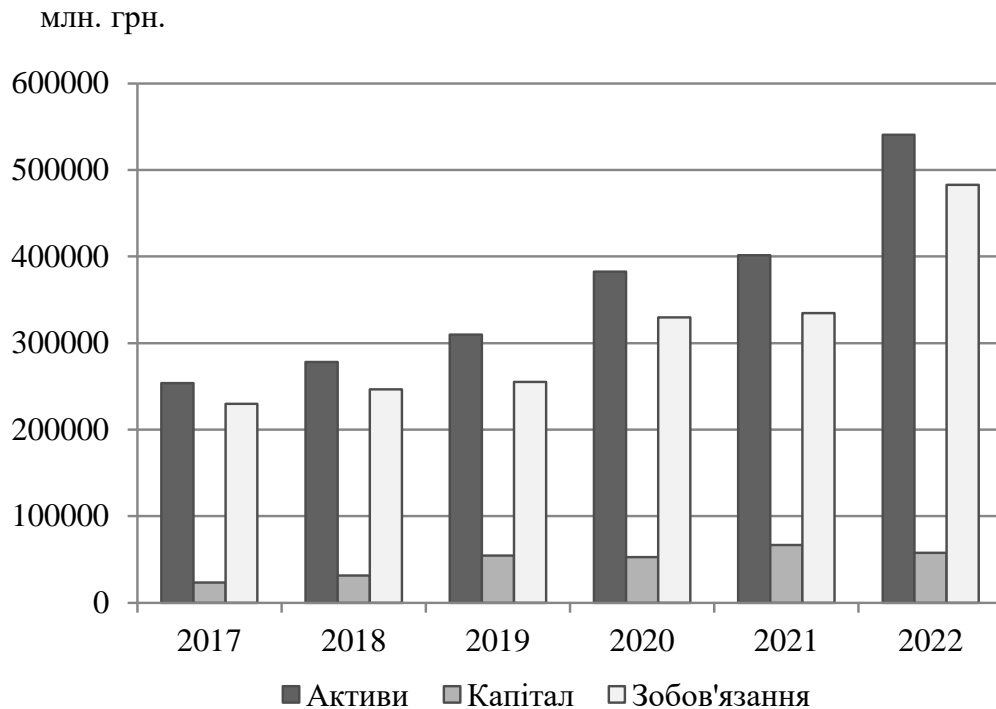

Рисунок 2.1 – Динаміка активів, капіталу та зобов'язань АТ КБ «Приватбанк»

У 2020 році відносно 2019 року величина зобов'язань виросла на 74506 млн. грн. (29,2%), що було максимальним порівняно з іншими роками. А у 2021 році відносно 2020 року зобов'язання збільшилися лише всього на 4981 млн. грн. (1,5%). Ріст зобов'язань відбувався в основному за рахунок депозитного портфелю банку. Найбільший ріст зобов'язань відбувся у 2022 році порівняно з попередніми роками. Так, порівняно з 2021 роком зобов'язання виросли на 148126 тис. грн., тобто на 30,7;%. І передусім за рахунок нарощення коштів клієнтів на 45% порівняно з попереднім роком. Причина – убезпечення від ризиків, пов'язаних з війною, збереження коштів населенням у банку як у найменш ризикованому місці, збереження коштів підприємцями на депозитних рахунках у той час поки не стабілізувалася ситуація на ринку тощо.

Оскільки у формуванні активів і зобов'язань особливу увагу відігравали кредитний і депозитний портфелі, то розглянемо їх (рис. 2.2).

Рисунок 2.2 – Динаміка кредитного і депозитного портфелів АТ КБ «Приватбанк»

У 2018 році кредитний портфель АТ КБ «Приватбанк» виріс порівняно з 2017 роком на 11805 млн. грн. (30,8%), у 2019 році ще на 9404 млн. грн. (18,8%). У 2020 році по відношенню до 2019 року величина кредитного портфелю зменшилася на 4523 млн. грн. (7,6%). Потім у 2021 році по відношенню до 2020 року – суттєво зросла на 39440 млн. грн. (71,7%). А вже у 2022 році обсяг кредитного портфелю виріс на 45,1%, що на 77460 млн. грн. більше порівняно з попереднім роком. Причинами таких коливань можна назвати зовнішні фактори: у 2020 році вплив коронакризи та коливання кредитних процентних ставок; у 2022 році – війна, внаслідок цього ріст удвічі курсу валют, формування резервів для покриття можливих збитків, ріст боргів за кредитами фізичних осіб (кредитні картки) тощо.

Депозитний портфель АТ КБ «Приватбанк» у 2018 році по відношенню до 2017 року зріс на 18888 млн. грн. (8,9%). У 2019 році по відношенню до

2018 року збільшився ще на 9566 млн. грн. (4,1%). У 2020 році відносно 2019 року величина депозитного портфелю збільшилася максимально на 72087 млн. грн. (30%). А у 2021 році відносно 2020 року ріст був не таким значним – 12595 млн. грн. (4%). Що стосується 2022 року, то у цей період депозитний портфель зріс на 31,1% або на 146667 млн. грн. З цих коштів строкових депозитів юридичних та фізичних осіб 10530 млн. грн. та 146 млн. грн. відповідно, на поточних рахунках юридичних та фізичних осіб - 293 млн. грн. та 46 млн. грн. відповідно. Також у 2022 році АТ КБ «Приватбанк» визнав збитки від переоцінки іноземної валюти 2790 млн. грн. Ріст депозитного портфелю банку у 2022 році був викликаний двома основними причинами – ростом валютного курсу і відповідно до цього ростом суми валютних депозитів, визначених у фінансовій звітності у гривневому еквіваленті; вкладенням коштів у банк після вторгнення РФ в Україну для забезпечення їх від можливих ризиків.

Формування та зміна обсягів кредитного і депозитного портфелів вплинули на отримання чистого процентного доходу. А здійснення операцій з обслуговування платежів та інших банківських послуг вплинуло на формування чистого комісійного доходу.

На рис. 2.3 наведена динаміка чистого процентного та чистого комісійного доходів АТ КБ «Приватбанк».

Аналіз показав, що чистий процентний дохід у 2018 році по відношенню до 2017 року зріс на 10641 млн. грн. (у 1,74 рази), у 2019 році порівняно з 2018 роком на 2915 млн. грн. (17,4%), у 2020 році порівняно з 2019 роком на 1935 млн. грн. (9,8%). Отже, можна бачити уповільнення росту чистого процентного доходу у цей період. У 2021 році по відношенню до 2020 року чистий процентний дохід збільшився на 6859 млн. грн. (31,8%).

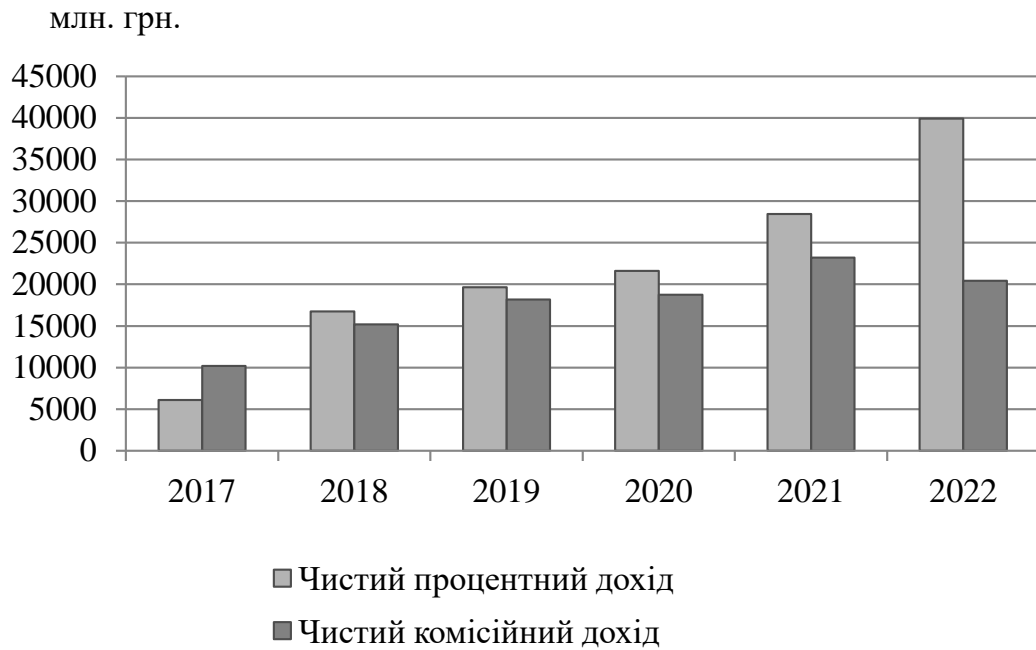

Рисунок 2.3 – Динаміка чистих процентних і комісійних доходів АТ КБ «Приватбанк»

А у 2022 році він зріс на 28,7% або на 11457 тис. грн. Це відбулося переважно за рахунок зростання доходів за кредитами фізичним особам та кредитами малому і середньому бізнесу, а також зменшення витрат за строковими депозитами і поточними рахунками.

Чистий комісійний дохід АТ КБ «Приватбанк» у 2018 році відносно 2017 року збільшився на 4994 млн. грн. (49%), у 2019 році по відношенню до 2018 року – на 3001 млн. грн. (19,8%), у 2020 році порівняно з 2019 роком – на 572 млн. грн. (3,1%). Також видно суттєве уповільнення у цей аналізований період. А у 2021 році порівняно з 2020 роком чистий комісійний дохід підвищився на 4456 млн. грн. (23,8%). Основна причина такої динаміки як по чистому процентному, так і по чистому комісійному доходах – вплив коронавірусу та активності на ринку банківських послуг. Що стосується динаміки чистого комісійного доходу у 2022 році, то у цей період відбулося

його зменшення на 13,6% або на 2777 млн. грн. Основною причиною є зменшення доходів від еквайринг (доходів від обслуговування POS-терміналів та їхніх аналогів, приймання оплати платіжними картками міжнародних та національних платіжних систем за товари, роботи та послуги тощо. Це пов'язано з окупацією частини українських територій та неможливістю обслуговуватись у платіжній системі України.

Отримання доходів АТ КБ «Приватбанк» вплинуло на розміри прибутків банку. На рис. 2.4 наведено динаміку прибутку до оподаткування та чистого прибутку АТ КБ «Приватбанк».

Рисунок 2.4 – Динаміка прибутків АТ КБ «Приватбанк»

Внаслідок збитків попередніх до аналізованих періодів прибуток до оподаткування та чистий прибуток АТ КБ «Приватбанк» у 2017-2021 роках були майже ідентичними. Але у 2018 році порівняно з 2017 роком аналізовані прибутки збільшилися – на 12392 млн. грн. (у 31 раз) та на 12420 млн. грн. (у 33 рази) відповідно. У 2019 році порівняно з 2018 роком прибутки зросли майже

однаково – на 19820 млн. грн. та на 19811 млн. грн. У 2020 році по відношенню до 2019 року відбулося зменшення прибутків на 8313 млн. грн. та 8207 млн. грн., що склало 25% падіння. А у 2021 році порівняно з 2020 роком ситуація покращилася і показники прибутків зросли на 10771 млн. грн. (44,3%) та 10748 млн. грн. (44,2%) відповідно. Що стосується прибутків у 2022 році, то АТ КБ «Приватбанк» мав їх зниження у динаміці. Прибуток до оподаткування знизився на 395 млн. грн. або на 1,1%, а чистий прибуток – на 4852 млн. грн, або на 16,1%. Це пояснено сплатою податку на прибуток у розмірі 4474 млн. грн. (для порівняння у 2021 році 17 млн. грн.). Отже, АТ КБ «Приватбанк» з 2022 року почав у повному обсязі сплачувати податок на прибуток, покривши збитки минулих років.

Потрібно відзначити, що у всі аналізовані роки АТ КБ «Приватбанк» був прибутковим, про що свідчать показники прибутковості активів і капіталу на рис. 2.5.

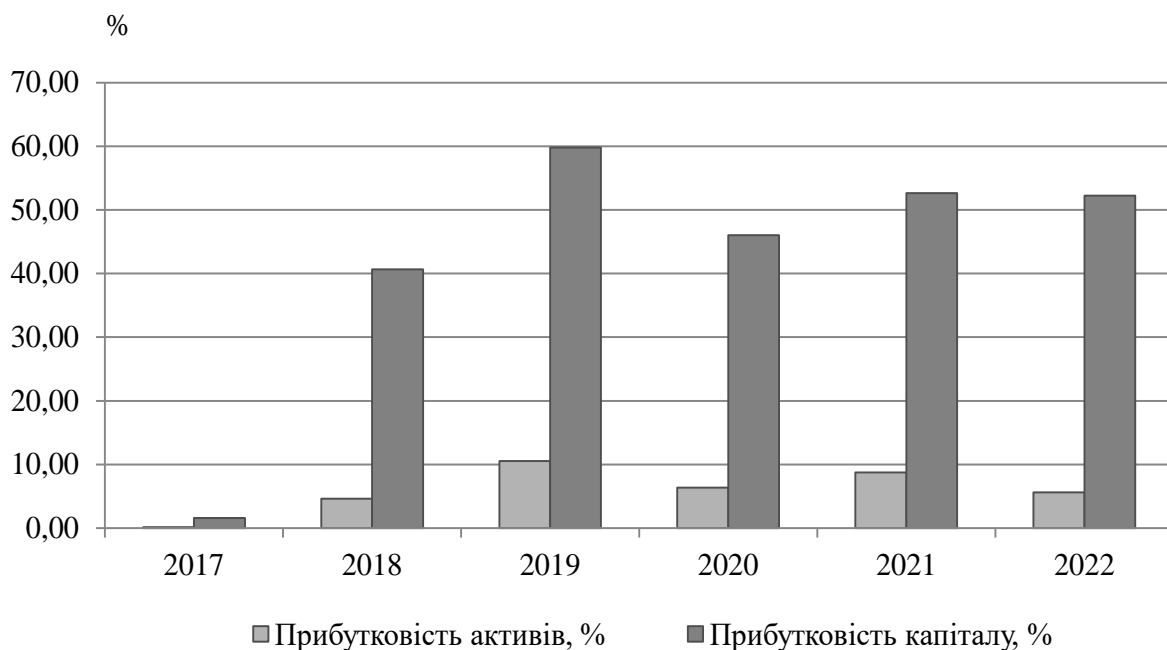

Рисунок 2.5 – Динаміка прибутковості активів і капіталу АТ КБ «Приватбанк»

Отже, показники прибутковості у 2017 році мали дуже незначні розміри: прибутковість активів – 0,15%, прибутковість капіталу – 1,6%. У 2018 році по відношенню до 2017 року прибутковість активів АТ КБ «Приватбанк» зросла на 4,45%, а прибутковість капіталу – на 39,07%. У 2019 році порівняно з 2018 роком прибутковість активів збільшилася на 5,93%, а прибутковість капіталу – на 19,13%. У 2020 році по відношенню до 2019 року відбулося зменшення величини прибутковості активів на 4,18%, а прибутковості капіталу на 13,8%. Це відбулося за рахунок впливу коронавірусу та уповільнення ділової активності на ринку, що викликало зменшення доходів банку. У 2021 році порівняно з 2020 роком прибутковість активів виросла на 2,38%, а прибутковість капіталу на 6,61%. Такі тенденції планувалися і на 2022 рік, але внаслідок війни відбулося зниження прибутковості активів АТ КБ «Приватбанк» на 3,14%, а прибутковості капіталу на 0,36% порівняно з попереднім періодом. Це дуже хороша тенденція, оскільки в таких складних умовах війни незначне зниження прибутковості характеризує стійкість банку.

Що стосується сучасних тенденцій розвитку АТ КБ «Приватбанк» у 2023 році, то їх важко дослідити в умовах війни. Проміжна фінансова звітність банку демонструє лише виконання ними нормативів НБУ. Відомо, що АТ КБ «Приватбанк» втратив частину філій, що залишилися на окупованих територіях. Банк несе великі ризики, пов'язані з платоспроможністю і прибутковістю бізнесу. Але діяльність відбувається стабільно і постійно, виконуються всі платежі і банківські операції.

Проаналізована діяльність АТ КБ «Приватбанк» впливає на його фінансовий стан загалом та показники ліквідності зокрема. Враховуючи сказане у наступному підрозділі проаналізуємо стан ліквідності даного банку.

2.2. Аналіз показників ліквідності АТ КБ «Приватбанк»

Проведений у першому розділі магістерської роботи теоретичний аналіз показав, що ліквідності комерційного банку приділяється велика увага як з боку НБУ, так і з боку менеджменту банку. Виявлено, що комерційні банки, що функціонують на території України, повинні виконувати нормативи ліквідності, встановлені НБУ.

У табл. 2.3 наведено економічні нормативи ліквідності АТ КБ «Приватбанк», що регулюються НБУ.

Таблиця 2.3 – Економічні нормативи ліквідності АТ КБ «Приватбанк», що регулюються НБУ

Норматив	Критерій	Станом на 31 грудня аналізованого року					
		2017	2018	2019	2020	2021	2022
Норматив миттєвої ліквідності Н4	не менше 20%	32,5	43,5	-	-	-	-
Норматив поточної ліквідності Н5	не менше 40%	155,5	142,0	-	-	-	-
Норматив короткострокової ліквідності Н6	не менше 60%	99,8	97,7	100,4	92,92	93,76	-
Коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами LCR_{BV}	не менше 100%	-	263,6	268,3	278,23	258,85	311,01
Коефіцієнт покриття ліквідністю за іноземною валютою LCR_{IV}	не менше 100%	-	102,0	307,7	218,18	200,36	260,14
Коефіцієнт чистого стабільного фінансування NSFR	не менше 90%	-	-	-	-	156,57	182,24

Отже, нормативи миттєвої та поточної ліквідності Н4 та Н5 визначалися до 2018 року, а норматив Н6 до 2021 року включно. Потім при переході на нові стандарти та введені коефіцієнтів покриття ліквідністю LCR нормативи Н4 та Н5 було відмінено. Ще згодом відбулося запровадження у 2020 році коефіцієнту чистого стабільного фінансування NSFR, його оцінювання з 2021 року та відміна оцінювання Н6 з 2022 року.

Аналіз економічних ліквідності АТ КБ «Приватбанк» демонструє їхнє виконання за всіма аналізованими роками. Це говорить про те, що даний комерційний банк має достатній рівень ліквідності та може вчасно і у повному обсязі виконувати свої зобов'язання перед клієнтами та іншими пов'язаними з банком особами.

Досліджуючи динаміку економічних нормативів ліквідності АТ КБ «Приватбанк» можна зробити такі висновки.

Норматив короткострокової ліквідності Н6 станом на кінець 2017-2019 років стабільно знаходився на рівні 98-100% при нормативі 60%. А станом на 31 грудня 2020-2021 років незначно знизився до рівня 93-94% (рис. 2.6). Отже, можна бачити значне перевиконання нормативу Н6, що говорить про нормальну ліквідність у короткостроковому періоді.

Як зазначено у фінансовому звіті АТ КБ «Приватбанк» за 2022 рік «контроль ризику ліквідності реалізується через дотримання як регуляторних норм по показниках LCR і NSFR, так і лімітів та вимог за показниками розривів ліквідності, обсягу високоякісних ліквідних активів, концентрацій джерел фінансування. Банк розраховує нормативні коефіцієнти ліквідності, встановлені НБУ на щоденній основі» [29].

Отже, коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами, який розраховувався з 2018 року, до кінця 2020 року постійно зростав з 263,6% до 278,23% при нормативі 80%. А на 31 грудня 2021 року незначно зменшився до 258,85% при переході на норматив 100% (рис. 2.7).

Рисунок 2.6 – Динаміка нормативу короткострокової ліквідності АТ КБ «Приватбанк» (Н6) станом на 31 грудня аналізованого року

Рисунок 2.7 – Динаміка коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами (LCR_{ВВ}) станом на 31 грудня аналізованого року

Станом на 31 грудня 2022 року коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами зріс порівняно з попереднім аналогічним періодом і становив 311,01%. Це відбулося завдяки розробленому в АТ КБ «Приватбанк» «Плану фінансування в кризових ситуаціях при виникненні кризи ліквідності». Цей План включає заходи щодо локалізації та ліквідації кризових явищ з урахуванням можливих причин та ознак кризи. У цьому Плані також зазначений порядок виконання заходів щодо підтримання ліквідності, а також відповідальні служби. Крім даного Плану в АТ КБ «Приватбанк» також проводиться стрес-тестування ліквідності за різними сценаріями: реалістичним, оптимістичним та песимістичним з охопленням можливих несприятливих умов в період війни.

Що стосується коефіцієнту покриття ліквідністю за іноземною валютою, який також розраховувався з 2018 року, то він коливався у динаміці (рис. 2.8).

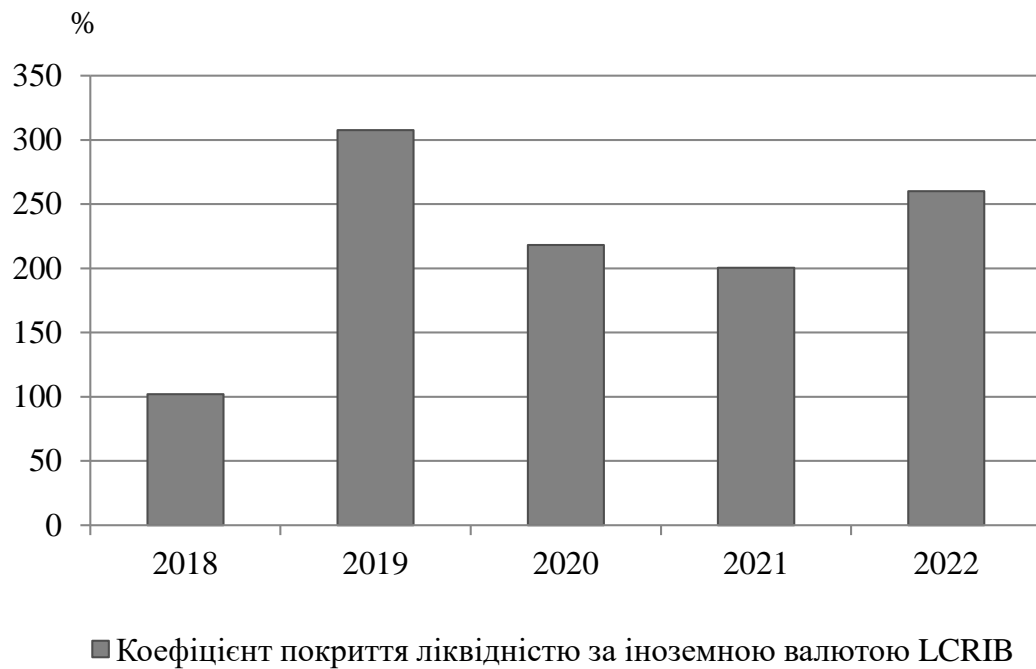

Рисунок 2.8 – Динаміка коефіцієнта покриття ліквідністю за іноземною валютою (LCR_{IB}) станом на 31 грудня аналізованого року

При нормативі 50% коефіцієнт покриття ліквідністю за іноземною валютою на 31 грудня 2019 року становив 102% та зріс на кінець 2019 року до 307,7%. Станом на 31 грудня 2020 року цей коефіцієнт складав 218,18% та зменшився до 200,36% на кінець 2021 року при зростанні нормативу до 100%. Як бачимо, норматив перевищувався вдвічі та більше за всі аналізовані роки. Що стосується аналізованого коефіцієнта станом на 31 грудня 2022 року то він зріс порівняно з попереднім періодом до 260,14%. Основна причина – забезпечення зміцнювання ліквідності завдяки вчасно розробленому і жорстко виконуваному «Плану фінансування в кризових ситуаціях при виникненні кризи ліквідності».

Що ж стосується коефіцієнту чистого стабільного фінансування, то при нормативі 90% він становив 156,57% на кінець 2021 року та 182,24% на кінець 2022 року. Значення розрахованого коефіцієнту доводить, що АТ КБ «Приватбанк» має достатній запас його зниження у кризових ситуаціях.

Отже, за відносними показниками ліквідності можна говорити про те, що АТ КБ «Приватбанк» виконує необхідні нормативи НБУ та є повністю ліквідним банком.

2.3. Аналіз ліквідної позиції АТ КБ «Приватбанк»

Аналіз ліквідності АТ КБ «Приватбанк» доцільно проводити з точки зору оцінювання ризику ліквідності. Для цього здійснюється контроль за строками формування активів та погашення зобов'язань. Результатом такого аналізу є визначення ліквідної позиції банку.

Характеристику ліквідної позиції комерційного банку надає показник – розриву ліквідності (GL). Він визначає різницю між активами і пасивами (у тому числі позабалансові складові) з розподілом за строками погашення.

Виділяють статичний та динамічний розриви ліквідності.

Критерієм оцінювання GL є його позитивне або від'ємне значення. Додатний розрив ліквідності ($GL > 0$) характеризує надлишок ліквідних коштів. Його потрібно швидко інвестувати в дохідні активи до того моменту, коли виникне потреба в грошах. Від'ємний розрив ліквідності ($GL < 0$) характеризує дефіцит ліквідних коштів. У такому випадку банк вимушений шукати всі можливі дешеві та доступні джерела поповнення ліквідних активів.

Аналіз розриву ліквідності та відповідно ліквідної позиції АТ КБ «Приватбанк» проводиться окремо за кожний рік за групуванням активів і пасивів балансу одночасно за термінами та за структурою.

Результати аналізу станом на кінець аналізованих років наведені у табл. 2.4-2.8.

Таблиця 2.4 – Аналіз розриву ліквідності АТ КБ «Приватбанк» на кінець 2017 року, млн. грн.

Показник	До за- питання та до 1 місяця	1-3 місяці	3-12 місяців	12 місяців- 5 років	Срок по- гашення не визна- чений	Всього
1	2	3	4	5	6	7
<i>Активи</i>						
Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви	25296	-	-	-	-	25296
Заборгованість банків	1290	870	743		-	2903
Кредити і аванси клієнтам	15365	8316	10000	4654	-	38335
Вбудовані похідні фінансові активи	-	-	-	34336	-	34336
Інвестиційні цінні папери для продажу	109	423	574	89245	3	90354
Інвестиційні цінні папери, що утримуються до погашення	304	3399	1046	31573	-	36322
Інші фінансові активи	488	-	-	2452	-	2940
Всього фінансових активів	42852	13008	12363	162260	3	230486
<i>Зобов'язання</i>						
заборгованість перед НБУ	12394	-	-	-	-	12394
Заборгованість перед банками та іншими фінансовими організаціями	185	-	15	34	-	234

Продовження табл. 2.4

1	2	3	4	5	6	7
Кошти клієнтів	71481	55172	82419	3095	-	212167
Випущені боргові цінні папери	-	-	-	2	-	2
Інші фінансові зобов'язання	1112	2	2	572	-	1688
Субординований борг	1	-	128	-	-	
Всього фінансових зобов'язань	85173	55174	82564	3703	0	226614
Чистий розрив ліквідності	-42321	-42166	-70201	158557	3	3872
Кумулятивний розрив ліквідності	-42321	-84487	-154688	3869	3872	-
Зобов'язання, пов'язані з кредитуванням	59301	-	-	-	-	59301

Таблиця 2.5 – Аналіз розриву ліквідності АТ КБ «Приватбанк» на кінець 2018 року, млн. грн.

Показник	До запитання та до 1 місяця	1-3 місяці	3-12 місяців	12 місяців-5 років	Срок погашення не визначений	Всього
<i>Активи</i>						
Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви	27360	-	-	-	-	27360
Кредити і аванси клієнтам	21964	10714	11816	5646	-	50140
Інвестиційні цінні папери за СВПЗ	1	495	405	85343	-	86244
Інвестиційні цінні папери за СВІСД	4650	10296	12520	51832	1	79299
Інвестиційні цінні папери за АС	90	-	13576	872	-	14538
Інші фінансові активи	409	-	-	2334	-	2743
Всього фінансових активів	54474	21505	38317	146027	1	260324
<i>Зобов'язання</i>						
заборгованість перед НБУ	9817	-	-	-	-	9817
Заборгованість перед банками та іншими фінансовими організаціями	162	11	22	-	-	195
Кошти клієнтів	86228	61060	82780	987	-	231055
Випущені боргові цінні папери	-	-	-	2	-	2
Інші фінансові зобов'язання	1679	2	2	564	-	2247
Всього фінансових зобов'язань	97886	61073	82804	1553	0	243316
Чистий розрив ліквідності	-43412	-39568	-44487	144474	1	17008
Кумулятивний розрив ліквідності	-43412	-82980	-127467	17007	17008	-
Зобов'язання, пов'язані з кредитуванням	70597	313	210	490	0	71610

На кінець 2017 року чистий розрив ліквідності мав позитивне значення – 3872 млн. грн. У цьому році спостерігався надлишок ліквідних коштів для швидкого інвестування в дохідні активи. Причиною такої величини розриву ліквідності є перевищення ліквідних активів над терміновими зобов'язаннями, термін погашення яких з 12 міс. до 5 років. Це вбудовані похідні фінансові активи та інвестиційні цінні папери на продаж та до погашення.

На кінець 2018 року чистий розрив ліквідності АТ КБ «Приватбанк» складав 17008 млн. грн. За рахунок істотного перевищення активів з терміном погашення від 1 року до 5 років над відповідними зобов'язаннями виник додатній розмір чистого розриву ліквідності – 144474 млн. грн. Отже, АТ КБ «Приватбанк» здійснив переорієнтування діяльності у бік розширення інвестиційного портфелю. Додатній розмір чистого розриву ліквідності дозволяє зорієнтувати надлишок ліквідних коштів на інвестування в дохідні активи до потреби у погашенні зобов'язань, що можуть виникнути у майбутньому.

Таблиця 2.6 – Аналіз розриву ліквідності АТ КБ «Приватбанк» на кінець 2019 року

Показник	До за- питання та до 1 місяця	1-3 місяці	3-12 місяців	12 місяців- 5 років	Срок по- гашення не визна- чений	Всього
1	2	3	4	5	6	7
<i>Активи</i>						
Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви	45894	-	-	-	-	45894
Заборгованість банків	27077	-	-	-	-	27044
Кредити і аванси клієнтам	25511	13538	11386	9109	-	59544
Інвестиційні цінні папери за СВІЗ	-	620	245	83815	-	84680
Інвестиційні цінні папери за СВІСД	35	652	9987	55927	1	66602
Інвестиційні цінні папери за АС	-	-	636	239	-	875

Продовження табл. 2.6

1	2	3	4	5	6	7
Інші фінансові активи	455	-	-	23341755	-	2210
Всього фінансових активів	98939	14810	22254	150919	1	286923
<i>Зобов'язання</i>						
Заборгованість перед НБУ	7721	-	-	-	-	7
Заборгованість перед банками та іншими фінансовими організаціями	201	-	-	-	-	201
Кошти клієнтів	101406	58314	80048	853	-	240621
Випущені боргові цінні папери	52	86	385	1225	-	1748
Інші фінансові зобов'язання	1036	1	1	484	-	1522
Всього фінансових зобов'язань	110416	58401	80434	2562	-	251813
Чистий розрив ліквідності	-11477	-43591	-58180	148357	1	35110
Кумулятивний розрив ліквідності	-11477	-55068	-113248	35109	35110	-
Зобов'язання, пов'язані з кредитуванням	96690	383	182	191	*	97446

На кінець 2019 року чистий розрив ліквідності АТ КБ «Приватбанк» мав розмір – 35110 млн. грн. Він суттєво скоротився відносно попереднього року. Це відбулося насамперед за рахунок великого розміру короткострокових зобов'язань зі строком погашення до 1 року. Існуючий розрив ліквідності в банку контролюється та не спричиняє відсутність платоспроможності. АТ КБ «Приватбанк» має достатній інвестиційний портфель, здійснює моніторинг ліквідності та стрес-тестування її показників, тому може вчасно відреагувати на негативну ситуацію.

Що стосується аналізу розриву ліквідності АТ КБ «Приватбанк» у 2020 році, то його здійснити неможливо. У річному фінансові звіті за цей період наведено тільки дані про зобов'язаннями АТ КБ «Приватбанк» за строками їх погашення» на кінець 2020 року (табл. 2.7).

Там також зазначено, що банк відповідно до вимог НБУ контролює строки погашення боргів і наводить розраховані ним чисті розриви ліквідності на вимогу, овернайт, по дням, місяцям та рокам. З даних АТ КБ «Приватбанк»

видно, що банк мав незначні проблеми з вчасного повернення боргів у короткий термін.

Таблиця 2.7 – Дані про зобов'язаннями АТ КБ «Приватбанк» за строками їх погашення» на кінець 2020 року

Показник	До запитання та до 1 місяця	1-3 місяці	3-12 місяців	12 місяців-5 років	Срок погашення не визначений	Всього
<i>Зобов'язання</i>						
Заборгованість перед банками та іншими фінансовими організаціями	2	-	-	-	-	2
Кошти клієнтів	226885	33807	53858	334	-	314884
Зобов'язання орендаря з лізингу	62	123	551	1527	19	2282
Інші фінансові зобов'язання	2905	1	1	-	-	2907
Всього фінансових зобов'язань	229854	33931	54410	1861	19	320075

Таблиця 2.8 – Аналіз розриву ліквідності АТ КБ «Приватбанк» на кінець 2021 року

Показник	До запитання та до 1 місяця	1-3 місяці	3-12 місяців	12 місяців-5 років	Срок погашення не визначений	Всього
1	2	3	4	5	6	7
<i>Активи</i>						
Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви	52181	-	-	-	1623	53804
Заборгованість банків	26243	-	-	-	-	26243
Кредити і аванси клієнтам	11999	9866	22947	22523	883	68218
Інвестиційні цінні папери за СВПЗ	-	636	264	92196	-	93096
Інвестиційні цінні папери за СВИСД	2261	11392	48449	66870	2	129074
Інвестиційні цінні папери за АС	-	-	-	107	-	107
Інші фінансові активи	5024	-	3	1973	10094	17094
Всього фінансових активів	98013	21894	71710	183669	12602	387888

Продовження табл. 2.8

1	2	3	4	5	6	7
<i>Зобов'язання</i>						
Заборгованість перед банками та іншими фінансовими організаціями	3	-	-	-	-	3
Кошти клієнтів	70413	28473	60560	143996	8266	240621
Інші фінансові зобов'язання	12985	156	830	838	3651	18460
Всього фінансових зобов'язань	83401	38629	61390	144834	11917	340642
Чистий розрив ліквідності	14612	-16735	10320	38835	685	47717
Кумулятивний розрив ліквідності	14612	-2123	8197	47032	47717	-

На кінець 2021 року чистий розрив ліквідності АТ КБ «Приватбанк» мав розмір – 47717 млн. грн. Позитивним є його від'ємне значення лише за строками 1-3 місяці. В інші строки банк мав додатне значення чистого розриву ліквідності, що говорить про достатньо високу його платоспроможність.

Таблиця 2.9 – Аналіз розриву ліквідності АТ КБ «Приватбанк» на кінець 2022 року

Показник	До запитання та до 1 місяця	1-3 місяці	3-12 місяців	12 місяців-5 років	Срок погашення не визначений	Всього
1	2	3	4	5	6	7
<i>Активи</i>						
Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви	94908	-	-	-	2061	96969
Кредити і аванси клієнтам	106447	8716	22138	34287	333	171921
Інвестиційні цінні папери	4033	18673	78316	138728	2	239752
Інші фінансові активи	5536	97	-	3271	280	9184
Всього фінансових активів	210924	27486	100454	176286	2676	517826
<i>Зобов'язання</i>						
Заборгованість перед банками та іншими фінансовими організаціями	1	-	-	127	-	128
Кошти клієнтів	103119	55261	68373	227056	11064	464873

Продовження табл. 2.9

1	2	3	4	5	6	7
Інші фінансові зобов'язання	14470	228	640	436	-	15774
Всього фінансових зобов'язань	117590	55489	69013	227619	11064	480775
Чистий розрив ліквідності	93334	-28003	31441	-51333	-8388	37051
Кумулятивний розрив ліквідності	93334	65331	96772	45439	37051	-

Що стосується аналізу розриву ліквідності АТ КБ «Приватбанк» у 2022 році, то можна бачити недостатність ліквідних активів для покриття фінансових зобов'язань за строком 1-3 місяців. Також було недостатньо коштів для розрахунку з боргами строком 12 місяців -5 років. Однак, в інші строки було перевищення фінансових активів над фінансовими зобов'язаннями, що призвело до позитивного чистого розриву ліквідності у 2022 році. Це підтверджує величина кумулятивного розриву ліквідності. Отже, можна говорити, що у 2022 році АТ КБ «Приватбанк» був абсолютно ліквідним.

Динаміку чистого розриву ліквідності АТ КБ «Приватбанк» в аналізованому періоді можна спостерігати на рис. 2.9.

З рис. 2.9 видно, що у період 2017-2019 рр. АТ КБ «Приватбанк» мав від'ємні значення за чистим розривом ліквідності за строками до запитання та до місяця, 1-3 місяців, 3-12 місяців. А за строками більше 12 місяців було позитивне значення чистого розриву ліквідності, яке компенсувало попередньо наведені від'ємні значення розриву ліквідності. У 2021 році ситуація виправилася, лише за строком 1-3 місяці чистий розрив ліквідності банку мав від'ємне значення. А у 2022 році внаслідок впливів війни і нестабільності відбувалися тенденції, що не описуються загальною раніше розробленою політикою в управлінні ліквідністю АТ КБ «Приватбанк». Значення величин чистих розривів ліквідності за найбільш короткими строками та строком 3-12

місяців компенсували від'ємні значення розривів ліквідності за іншими строками.

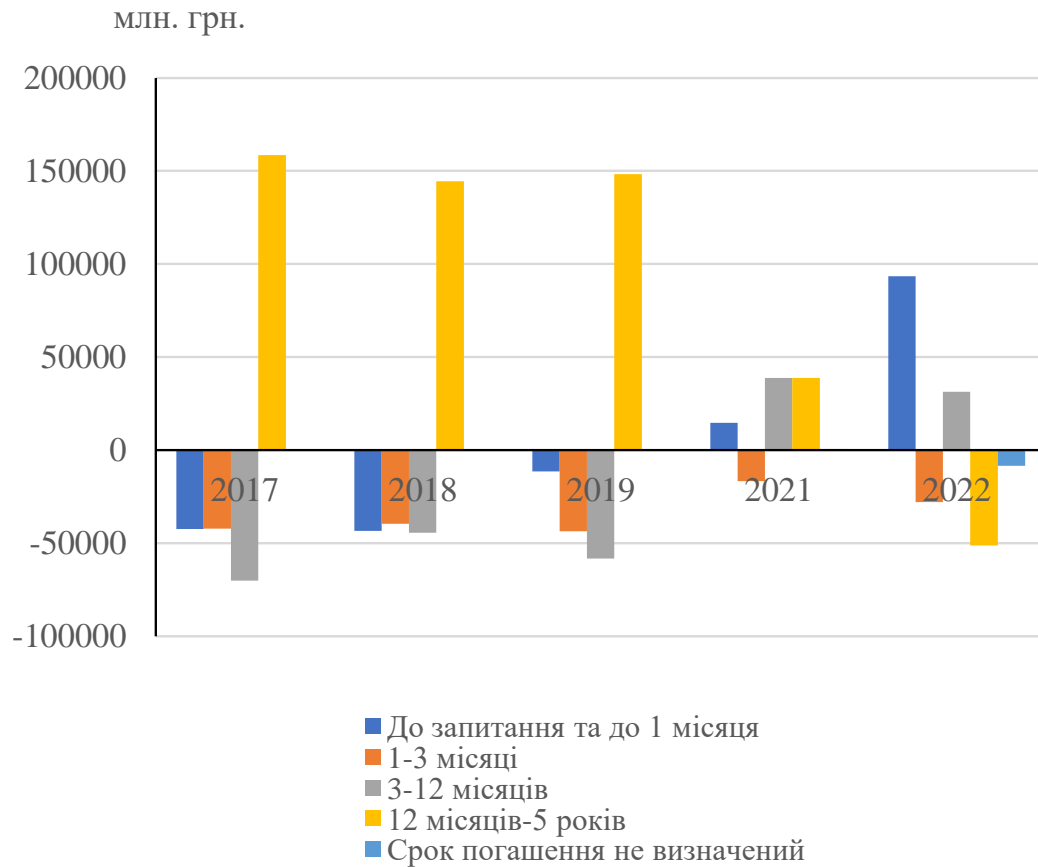

Рисунок 2.9 – Динаміка чистого розриву ліквідності АТ КБ «Приватбанк» за строками

АТ КБ «Приватбанк» здійснює постійний моніторинг та стрес-тестування показників ліквідності, визначає несприятливі сценарії та тактику управління ліквідністю в різних умовах. Не рідше одного разу на місяці проводиться детальний аналіз ризику ліквідності банку. Звіт аналізу доводиться до членів Комітету з питань управління активами та пасивами, Комітету з питань ризиків Наглядової ради тощо. Для ефективного управління ліквідністю АТ КБ «Приватбанк» Комітетом з питань управління активами та пасивами розроблений «План фінансування в кризових ситуаціях при виникненні кризи

ліквідності». Цей план містить заходи щодо подолання проблем, що призводять до кризи. Перелік заходів сформований за ознаками кризи, локалізації та ліквідації кризових явищ. У плані також закріплені відповідальні особи за реалізацію конкретних заходів та порядок взаємодії служб банку. АТ КБ «Приватбанк» має рамкову кредитну угоду на 10 років з НБУ для швидкого та безпроблемного отримання кредитів рефінансування, овернайт, репо під заставу державних цінних паперів у випадку проблем з платоспроможністю.

Підсумовуючи результати проведеного аналізу ліквідності балансу АТ КБ «Приватбанк» визначено, що в аналізований період 2017-2022 років банк мав ліквідний баланс, був платоспроможним, виконував економічні нормативи ліквідності, встановлені НБУ. Позитивною характеристикою є надлишковий розрив ліквідності АТ КБ «Приватбанк». Це говорить про можливість у повному обсязі виконувати свої зобов'язання перед клієнтами та пов'язаними з банком суб'єктами. Однак проблемою є нестабільність поточної економічної ситуації внаслідок війни з РФ, що впливало на управлінські заходи АТ КБ «Приватбанк» щодо забезпечення бажаного рівня ліквідності. Для уникнення негативних ситуацій у третьому розділі роботи розглянемо шляхи підвищення ліквідності АТ КБ «Приватбанк» в умовах військового стану.

3 ПІДВИЩЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ В АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

3.1. Забезпечення достатньої ліквідності банківської установи в умовах воєнного стану

Забезпечення достатньої ліквідності банківської установи є складним завданням, що потребує постійного моніторингу. Тим більше це є важливим в умовах воєнного стану, у якому наразі перебуває Україна. АТ КБ «Приватбанк» маючи відділення по всій Україні з початку військової агресії російської федерації втратив контроль над великою частиною активів. Банківська система України, як і її економіка, зазнали негативних впливів війни, що призвело до погіршення всіх економічних показників. Це, безумовно, відобразилося на банківській ліквідності.

На початку війни банківський сектор України, як і АТ КБ «Приватбанк», що займає значну частку у ньому, мали суттєві проблеми, викликані ризиками. Економіка в умовах війни характеризується нестабільністю, руйнування виробничих об'єктів та інфраструктури, закриття багатьох підприємств призводить до зниження обсягів продукції, товарів та послуг, а відповідно і прибутків. Зростає збитковість бізнесу, деякі банки також втрачають прибутки. За даними НБУ на 1 липня 2022 року спостерігалася збитковість капіталу (4,09%) та збитковість активів (0,46%) банківської системи України. Найзбитковішими були признані державні банки. А вже на 1 вересня 2022 року стан банківського сектору України дещо нормалізувався – прибутковість активів – 0,25%, прибутковість капіталу – 2,21% [34]. І надалі відбувалося покращення. Отже, швидкі та ефективні рішення призвели до зниження ризиків та забезпечення нормального фінансового стану всієї банківської системи України.

Зрозуміло, що масоване вторгнення рф в Україну 24 лютого 2022 року надовго підірвало економіку України. Але український банківський сектор зумів реорганізуватися та адаптуватися до умов, що виникли. Цьому сприяло уміле управління з боку Національного банку України. Наразі в банківській системі немає серйозних банкрутств комерційних банків, дефолтів та катастрофічних неплатежів. А найбільші комерційні банки, у тому числі АТ КБ «Приватбанк» змогли переосмислити свої бізнес-моделі для нової реальності в умовах військового стану.

За даними НБУ кількість банківських установ в Україні станом на 31 грудня 2022 року скоротилася з 71 до 67 [35]. А на 1 вересня 2023 року ще 2 банки покинули український банківський ринок. Кількість найбільших банків, частка яких перевищує 0,2% всіх платоспроможних банків, скоротилася з 31 до 24. Тобто найбільших банківських установ стало менше, натомість великих та середніх за розміром більше. Серед тих банків, які вийшли з ринку у період війни – російські державні «Сбербанк» та «Промінвестбанк», приватний «Банк Форвард» (технічно збанкрутілі, арештовані активи), вітчизняні банки – неплатоспроможні «Мегабанк» та «Банк Січ», а також «iVox Bank» за порушення вимог щодо фінансового моніторингу [36]. Це позитивно, оскільки для підтримання ліквідності банківської системи України НБУ відкликає ліцензію банків, які є фінансово неспроможними, або мають суттєві проблеми, що продемонстрував фінансовий моніторинг. Для банківської системи України скорочення кількості банків на 8,5% в умовах війни не є великою проблемою. Однак потрібно зауважити, що наразі НБУ лояльно ставиться до банків-порушників нормативів. Але на кінець 2023 року починається робота НБУ до повернення до всіх довоєнних вимог, що були до 24 лютого 2022 року, у тому стрес-тестування.

Також потрібно сказати про те, що дотепер продовжується скорочення територіальних мереж відділень комерційних банків. Так, у 2022 році їх

кількість знизилась з 6685 відділень до 5336 відділень, тобто на 20%. І у 2023 році продовжує скорочуватися, але вже низькими темпами.

Що стосується ліквідності банківської системи України, то її рівень вже у 2023 році не викликав занепокоєнь, про що зазначено у Звіті про фінансову стабільність, складеному НБУ [37]. Рівень ліквідності в середньому перевищують мінімальні вимоги більше, ніж у два рази. НБУ створював умови для стабілізації коштів на рахунках населення, для поліпшення строкової структури вкладень, для підвищення привабливості строкових гривневих депозитів тощо. Також кроки НБУ стимулювали приплив коштів бізнес-структур.

Щодо підтримання ліквідності банківських установ України, то у 2023 році зберігався значний запас високоліквідних активів (хоча спостерігалось підвищення вимог НБУ до обов'язкових резервів). Відбулося зміщення структури високоліквідних активів у бік довших інструментів, а саме тримісячних депозитних сертифікатів та бенчмарк-ОВДП. Джерелами, що в основному поповнюють банківські ресурси, є кошти бізнесу та кошти населення, надходження останніх після початку повномасштабної війни значно сповільнилися. А кошти клієнтів-юридичних осіб формують близько 90% зобов'язань банків. Позитивним є поліпшення строкової структури вкладених коштів клієнтів.

Що стосується зовнішніх боргів банківських установ, то в умовах війни ринок зовнішнього кредитування майже не функціонує в умовах війни. При цьому зовнішні борги банків скоротилися на 14%. В основному комерційні банки формують свою ресурсну базу з внутрішніх джерел.

Ріст обсягів коштів й ставок на рахунках в банківських установах призвели до зростання витрат на фондування від бізнесу. Незважаючи на це банківські установи були прибутковими як у 2022 році, так і в 2023 році. Причому у 2023 році вони зросли. Основна причина, як зазначається у Звіті про

фінансову стабільність (червень 2023) «високі процентні доходи від вкладень у високоліквідні активи. Переорієнтація на менш ризикові інструменти – звична реакція банків на кризу, а в період високих процентних ставок вони ще й генерують значні доходи» [37]. Загалом можна сказати, що ризики прибутковості незначні, що непрямо свідчить про потенційно невисокий ризик ліквідності.

Але потрібно також зазначити, що утримання рентабельності на достатньому рівні в умовах активної війни може також бути і суперечливим сигналом фінансової стійкості банківської системи. Так рентабельність капіталу банківської системи у 10,9% є позитивною, однак основним джерелом прибутків були переважно процентні доходи найбільших державних банків від вкладень у облігації внутрішньої державної позики (ОВДП), так звані «військові облігації» та депозитні сертифікати НБУ. Як стверджує Корнелюк Р. «Якби відрахування до резервів за кредитними ризиками були вищими відповідно до потреб воєнного часу, то навряд чи б фінрезультати виглядали настільки не по воєнному райдужно. НБУ і банкам вдалось уникнути ймовірної катастрофи в надзвичайно складних умовах зовнішнього середовища». [36].

Відповідно до рейтингу, складеному Forinsurer у ТОП-10 найнадійніших банків у 2023 році в умовах військового стану увійшли банки з іноземними інвестиціями – «Креді Агріколь Банк», «Укрсиббанк», «Кредобанк», «ПроКредит Банк», «Сітібанк», «Правекс-Банк»; державні банки – «Приватбанк», «Ощадбанк», «Укрексімбанк», «Укргазбанк» [39]. За індексом Bank_FinScore, який є комплексним скоринговим індексом фінансової надійності банку та складається командою «YouControl» у десятку найстійкіших банків в Україні за результатами піврічного функціонування у 2023 році увійшли чотири державні українські банки – «Приватбанк», «Ощадбанк», «Укрексімбанк», «Укргазбанк»; банки з іноземними інвестиціями – «СЕБ Корпоративний банк», «Дойче Банк ДБУ», «Укрсиббанк», «ОТП Банк», «ІНГ

Банк Україна», «Сітібанк», «Райфайзен Банк» [40]. Як бачимо, щодо визначення українських банків у ТОП-10 найстійкіших банків не виникало розбіжностей. Однак, щодо визначення інших банківських установ, то є певні відмінності.

Незважаючи на втрату контролю над частиною активів найуспішнішим залишається АТ КБ «Приватбанк». Він посів друге/третє місце за рівнем надійності у рейтингах серед інших банків в Україні. За звітами першого півріччя 2023 року АТ КБ «Приватбанк» отримав прибуток 29749 млн. грн., забезпечив зростання чистих активів на 2,4%, депозитів на 3,58%, а кредитів на 10,68%.

За результатами рейтингу Mind щодо АТ КБ «Приватбанк», то станом на 31 грудня 2022 року він був четвертим за рівнем надійності у рейтингу банків, ринкова доля яких більше 0,2% від всіх ліквідних банків, та отримав 4 бали життєдіяльності з 5 балів можливих [41].

Розглянемо основні рейтингові показники АТ КБ «Приватбанк» під час повномасштабної війни України з рф (табл. 3.1) та бізнес-модель (рис. 3.1).

Таблиця 3.1 – Динаміка основних рейтингових показників АТ КБ «Приватбанк» під час повномасштабної війни України з рф за рейтингом Mind, %

Показник	Величина			Відхилення	
	01.07.22	01.01.23	01.07.23	3-2	4-3
1	2	3	4	5	6
Рентабельність активів, %	2,65	11,01	10,38	2,1	0,61
Рентабельність власного капіталу, %	17,59	104,6	85,59	4,01	-1,04
Миттєва ліквідність, %	9,63	11,49	16,92	0	0
Адекватність капіталу, %	15,07	10,52	69,64	-2,82	0,35
Частка ліквідних активів у загальних активах, %	23,07	26,65	32,34	-4,54	1,64
Проблемні кредити, %	67,54	70,4	68,2	-3,08	2,84

З табл. 3.1 видно, що АТ КБ «Приватбанк» впродовж повномасштабної війни було рентабельним, хоча на початку вторгнення рф мало замалий прибуток та було на грані збитковості. Позитивним є підтримання комерційного банку на достатньому рівні ліквідності, однак на 01.07.22 року миттєва ліквідність була занадто малою, але потім зростала. Також зростала частка ліквідних активів у загальних активах, яка з початку активної фази війни була суттєво зменшена. Отже, можна говорити, що АТ КБ «Приватбанк» утримав ліквідний стан та продовжувати підвищувати рівень ліквідності свого балансу.

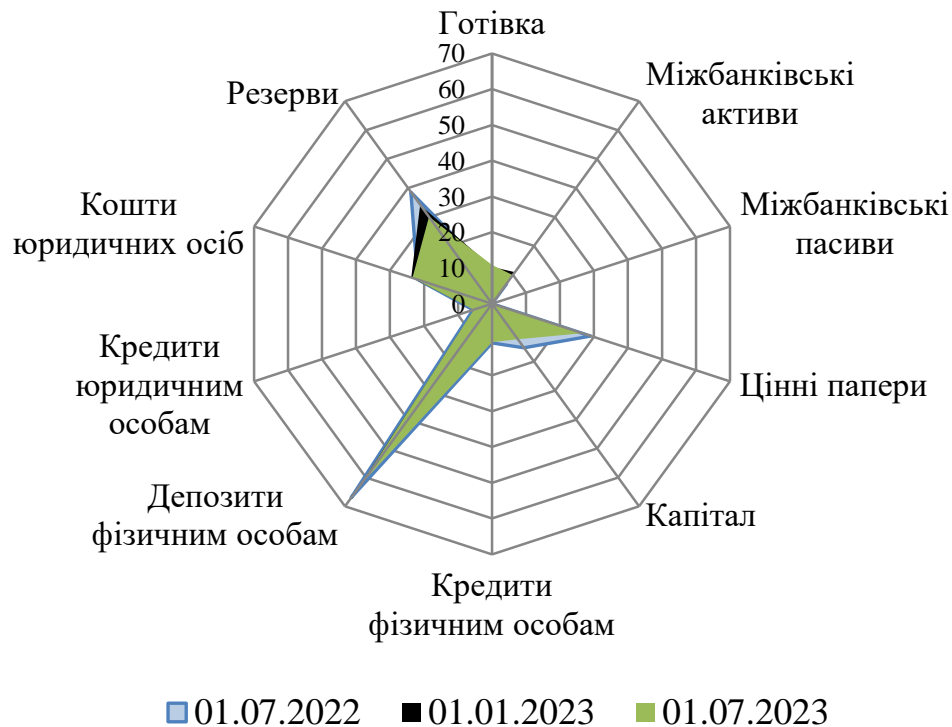

Рисунок 3.1 – Бізнес-модель АТ КБ «Приватбанк» (на основі [41])

Бізнес-модель АТ КБ «Приватбанк» спрямована на збереження коштів своїх клієнтів на депозитних рахунках, акумулювання фінансових ресурсів переважно у депозитному портфелі, розміщення їх в першу чергу в цінних паперах та формування достатнього резервного фонду для покриття можливих збитків. Розміщення акумульованих коштів у кредитному портфелі також має

значення. Але у зв'язку з суттєвими ризиками, викликані війною, менеджмент АТ КБ «Приватбанк» не вважає за доцільне надавати переважне значення кредитуванню при отриманні фінансових результатів. Проблемою є неможливість контролювати відділення на окупованій території, незрозуміла доля частини клієнтів в умовах війни, що не дозволяє виявити весь обсяг проблемних кредитів. Також проблемою була наявність витрат внаслідок впливу війни у розмірі 16735 млн. грн. [29].

Динаміка показників ліквідності АТ КБ «Приватбанк» під час військового стану наведено на рис. 3.2 та у табл. 3.2.

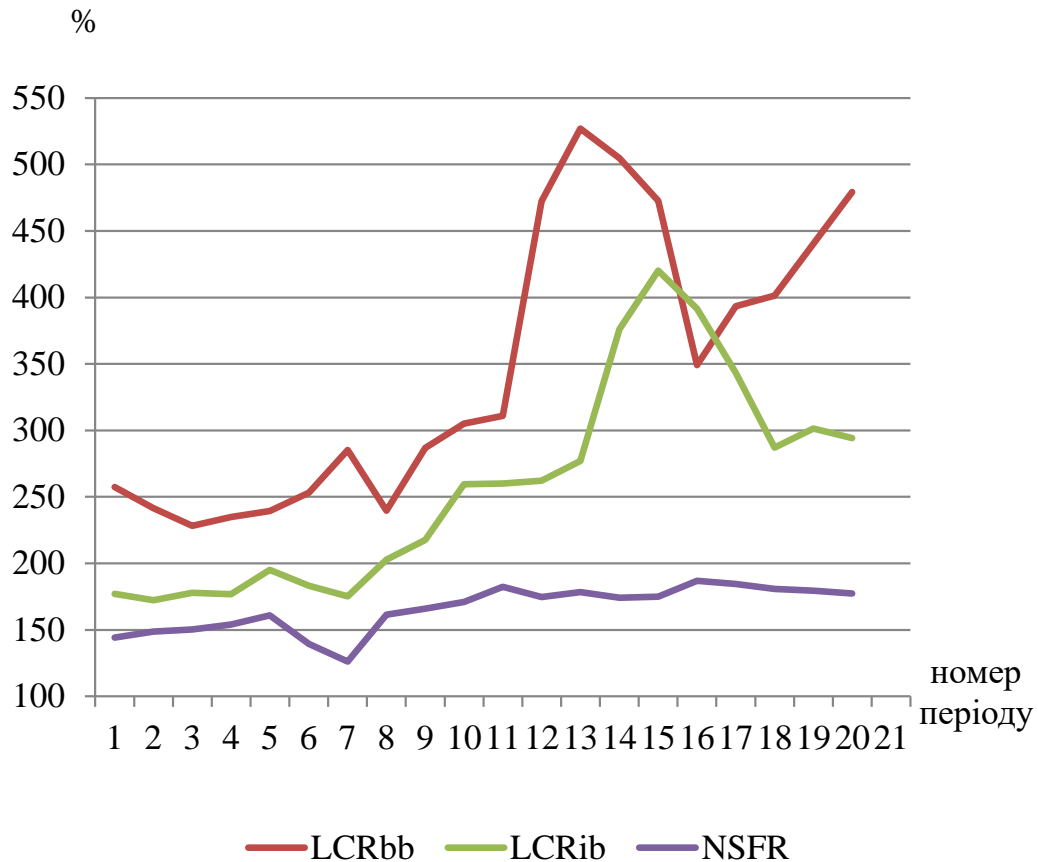

Рисунок 3.2 – Динаміка показників ліквідності АТ КБ «Приватбанк» у 2022-2023 роках (коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами LCR_{BB} , коефіцієнт покриття ліквідністю за іноземною валютою LCR_{IB} , коефіцієнт чистого стабільного фінансування NSFR)

З наведених даних видно, що у 2022-2023 роках під час активних воєнних дій всі нормативи ліквідності АТ КБ «Приватбанк» виконував.

Таблиця 3.2 – Показники ліквідності АТ КБ «Приватбанк» 2022-2023 років (помісячно), %

Місяць	№ періоду	LCRbb	LCRib	NSFR
Лютий 2022	1	257,43	177,04	144,06
Березень 2022	2	241,55	172,2	148,76
Квітень 2022	3	228,18	177,9	150,39
Травень 2022	4	234,97	176,82	154,05
Червень 2022	5	239,37	195,13	160,87
Липень 2022	6	253,02	183,17	139,44
Серпень 2022	7	285,12	175,06	126,12
Вересень 2022	8	239,51	202,69	161,4
Жовтень 2022	9	286,83	217,6	165,9
Листопад 2022	10	305,12	259,61	171,04
Грудень 2022	11	311,01	260,15	182,24
Січень 2023	12	472,34	262,1	174,73
Лютий 2023	13	526,89	277,01	178,49
Березень 2023	14	504,82	376,2	174,06
Квітень 2023	15	472,53	420,09	174,88
Травень 2023	16	349,07	391,59	186,75
Червень 2023	17	393,43	343,27	184,38
Липень 2023	18	401,34	287,17	180,76
Серпень 2023	19	440,29	301,39	179,35
Вересень 2023	20	479,3	294,3	177,32

Утримання ліквідності на початку війни відбувалася завдяки вчасним стабілізаційним діям Національного банку України. АТ КБ «Приватбанк» адаптувався до умов війни та ефективно здійснює управління ліквідністю. За рахунок економії на витратах на 11% за 1 півріччя 2022 року відбулося хоча і не значне, але зростання прибутку, що обумовило підвищення платоспроможності

та ліквідності банку. А вже в наступні періоди було забезпечено не лише часткове скорочення витрат, а й перерозподіл структури активів для підвищення їх прибутковості та зміцнення платоспроможності банку. Отже, можна стверджувати, що управління ліквідністю у АТ КБ «Приватбанк» під час воєнного стану здійснювалося достатньо ефективно та правильно. Це забезпечило високі результати даного банку у рейтингах серед інших банків банківської системи України. Враховуючи сказане розглянемо напрями підвищення рівня ліквідності та їх застосування для АТ КБ «Приватбанк» у майбутньому.

3.2. Напрями підвищення рівня ліквідності та їх застосування для АТ КБ «Приватбанк»

Враховуючи нинішню ситуацію в Україні неможливо точно визначити всілякі виклики та проблеми. Військовий стан зараз, пандемія COVID-19 у попередніх роках все це призвело до: девальвації національної валюти, економічної кризи, найгірших сценаріїв залучення фінансування, панічних настроїв клієнтів банків під час війни, погіршення можливостей формування кредитних і депозитних портфелів тощо. Все це негативно впливало на ліквідність банківської системи, у тому числі й АТ КБ «Приватбанк».

Ліквідність є найважливішою характеристикою, однією з головних вимог для стабільної роботи банківської системи та конкретного банку. Збалансований рівень ліквідності дозволяє визначити власний рівень платоспроможності банку та специфіку управління фінансовими ризиками. Для забезпечення достатнього рівня ліквідності та їх застосування у АТ КБ «Приватбанк» проводиться аналіз ризику ліквідності. Ризик ліквідності визначається ймовірністю виникнення збитків або недоотримання запланованих доходів унаслідок неспроможності

АТ КБ «Приватбанк» забезпечувати фінансування зростання активів та/або виконання своїх зобов'язань в обумовлені терміни.

В АТ КБ «Приватбанк» визначаються стратегічні завдання політики з управління ризиком ліквідності. До таких стратегічних завдань відносяться процеси підтримання показників ліквідності відповідно до нормативних вимог, мінімізація ризику ліквідності різними методами, формування достатнього обсягу високоякісних ліквідних активів, лімітування концентрацій залучених коштів та інше. АТ КБ «Приватбанк» забезпечує підтримку стабільної бази фінансування, формує достатні джерела ресурсів, в першу чергу за рахунок коштів юридичних та фізичних осіб.

Основними структурними підрозділами АТ КБ «Приватбанк», які здійснюють моніторинг ліквідності та розробляють механізми управління нею є: напрям «Казначейство»; Департамент аналізу активів, зобов'язань та інвестицій; Комітет з питань управління активами та пасивами; Комітет з питань ризиків Наглядової ради. Для управління ліквідністю ними достатньо гнучко поєднується механізм максимізації прибутку з дотриманням нормативів ліквідності банком.

Процес забезпечення ефективного управління ліквідністю банку в умовах військового стану та фінансової нестабільності повинен враховувати наслідків зовнішніх та внутрішніх факторів, а також передбачати оптимальний вибір способів управління ліквідністю банку. Тому потрібно обирати методи управління ліквідністю при її оцінюванні, аналізі, прогнозуванні та плануванні (табл. 3.3).

Головним фактором виникнення ризику ліквідності є незбалансованість між активами і пасивами за термінами погашення. Це призводить до зниження доходності та недоотримання прибутку. Для вибору методів управління ліквідністю комерційного банку необхідно визначати у якій сфері вони можуть застосовуватися та виявляти напрями їх використання.

АТ КБ «Приватбанк» застосовує у своїй діяльності метод оцінки розриву ліквідності та метод застосування системи показників (індикаторів), встановлених регулюючими та контролюючими органами. Ці методи використовуються для оцінювання та аналізу ліквідності банку, а результати їх застосування відображаються у фінансовій звітності АТ КБ «Приватбанк».

Таблиця 3.3 – Характеристика методів управління ліквідністю та напрямів їх використання в умовах військового стану та фінансової нестабільності

Назва і характеристика методу управління ліквідністю	Напрямок використання	
	Оцінювання та аналіз показників ліквідності	Планування та прогнозування показників ліквідності
1. Метод фондового пулу: кошти із різних джерел об'єднуються в один фонд (пул), а потім розподіляються між окремими активами	-	+
2. Метод розподілу коштів (конверсії): кожен вид активу прив'язується до конкретного виду пасиву	-	+
3. Метод збалансування активів і пасивів: оптимізація потоків зобов'язань та активів банку	+	+
4. Метод оцінки розриву ліквідності: розрахунок показників абсолютного і відносного розриву між потоками активів і пасивів у часі	+	+
5. Метод джерел і напрямків використання коштів (нетто-ліквідна позиція): визначення розрив між очікуваними надходженнями і списаннями коштів з рахунку	-	+
6. Метод застосування системи показників (індикаторів), встановлених регулюючими та контролюючими органами	+	+
7. Метод економіко-математичного моделювання	-	+

А для прогнозування та планування ліквідності у АТ КБ «Приватбанк» застосовуються методи збалансування активів і пасивів, метод оцінки розриву ліквідності та метод економіко-математичного моделювання.

Економічна ситуація в країні та кризи систематичного характеру призводять до того, що у АТ КБ «Приватбанк» на постійній основі відбувається

управління ліквідністю із застосуванням елементів антикризового управління для швидкого реагування у випадку зменшення рівня ліквідності (рис. 3.3).

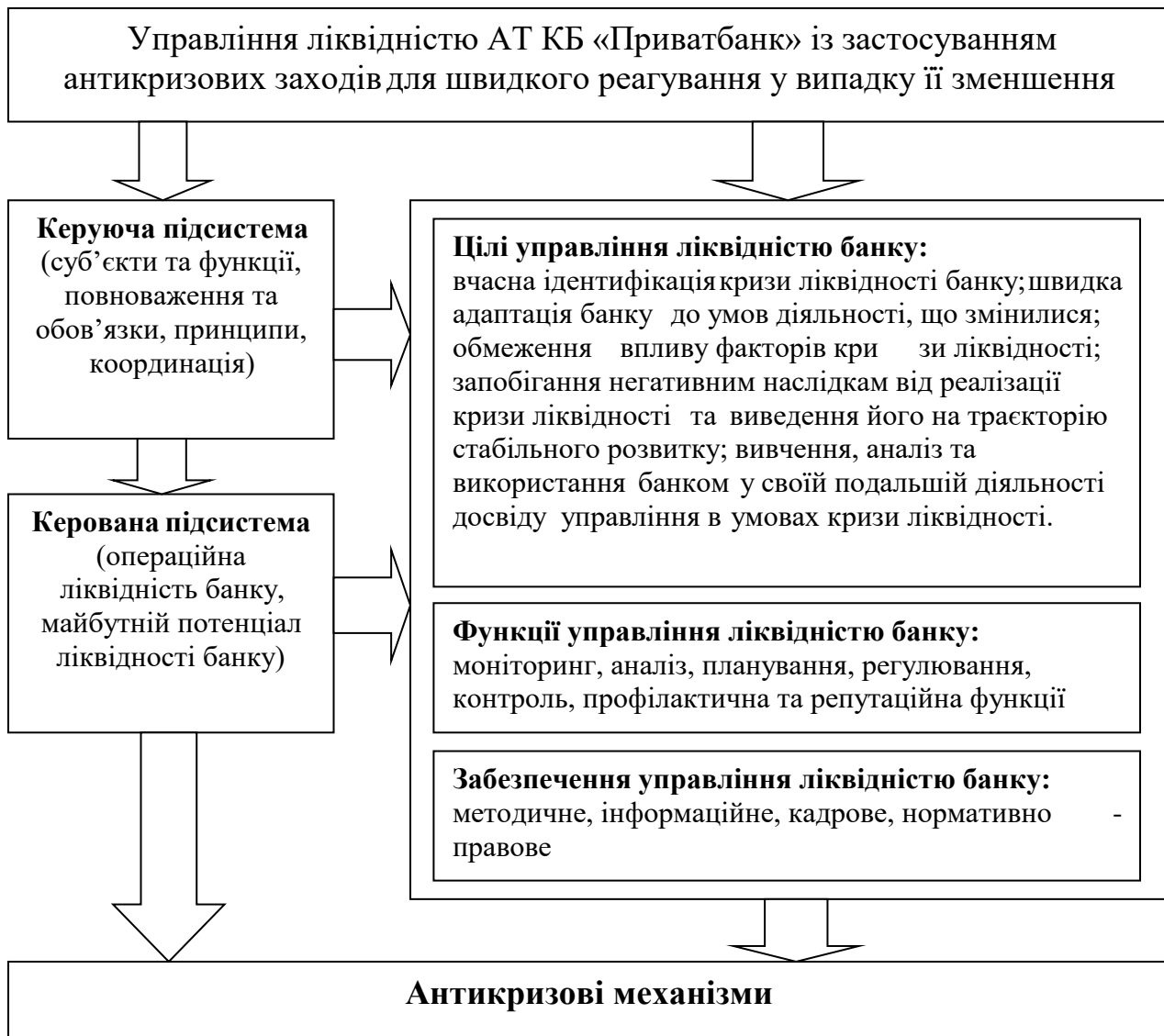

Рисунок 3.3 – Управління ліквідністю АТ КБ «Приватбанк» із застосуванням антикризових заходів для швидкого реагування у випадку її зменшення

Забезпечення достатнього рівня ліквідності банківської установи або його підвищення повинно бути пріоритетним напрямом в антикризовому управлінні.

Це спричиняє потребу у розробці науково обґрунтованого підходу до управління ліквідністю АТ КБ «Приватбанк» з урахуванням антикризових механізмів (рис 3.4).

Отже, антикризові механізми в управлінні ліквідністю АТ КБ «Приватбанк» можна розглядати в трьох напрямках.

Рисунок 3.4 – Антикризові механізми АТ КБ «Приватбанк» в управлінні ліквідністю

З боку активів залучення найбільш ліквідних коштів. З боку пасивів – отримання міжбанківських кредитів для підтримання платоспроможності за необхідністю. З боку НБУ – отримання кредиту на рефінансування для підтримання ліквідності.

Отже, враховуючи досліджене раніше та з урахуванням антикризових механізмів зробимо прогноз достатності рівня ліквідності АТ КБ «Приватбанк» до кінця 2023 року за допомогою функції Регресія Пакету аналізу EXCEL (рис. 3.5).

Поле кореляції, тренд та трендові рівняння за окремими показниками ліквідності АТ КБ «Приватбанк» наведені на 3.6-3.8. А результати проведеного прогнозування показників ліквідності АТ КБ «Приватбанк» до кінця 2023 року наведено у табл. 3.4.

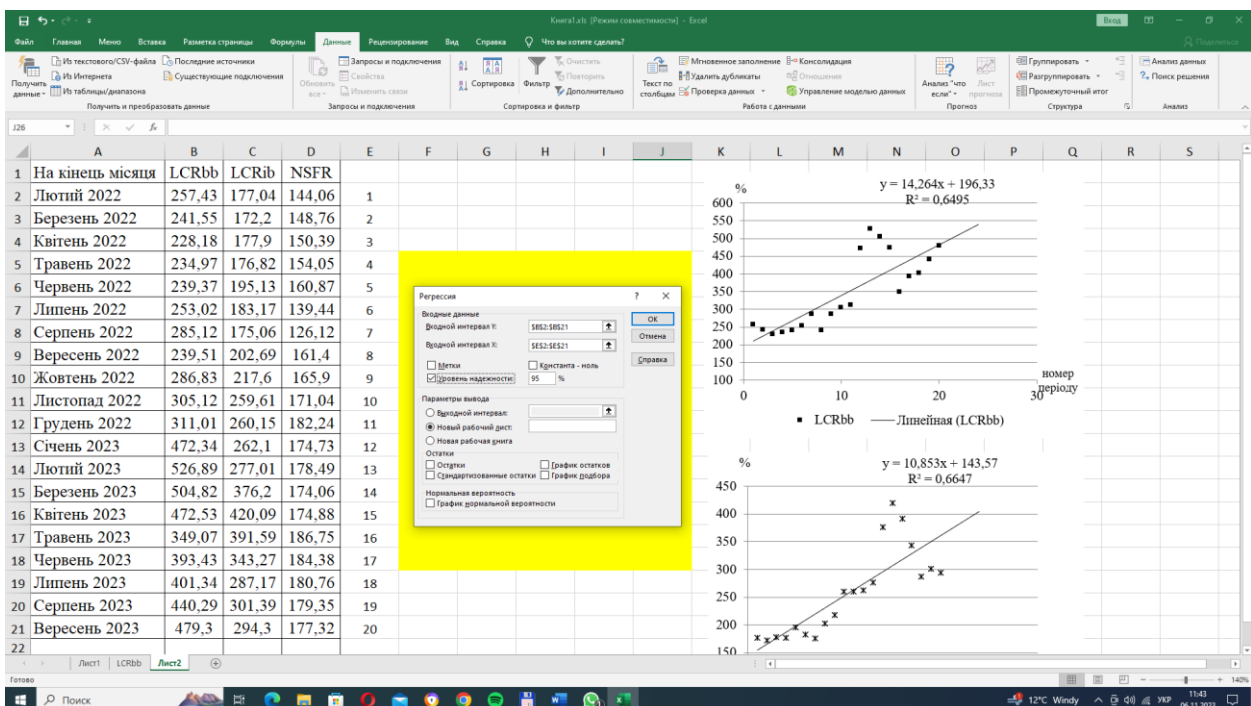

Рисунок 3.5 – Вихідні дані та процедура прогнозування показників, що характеризують рівень ліквідності АТ КБ «Приватбанк»

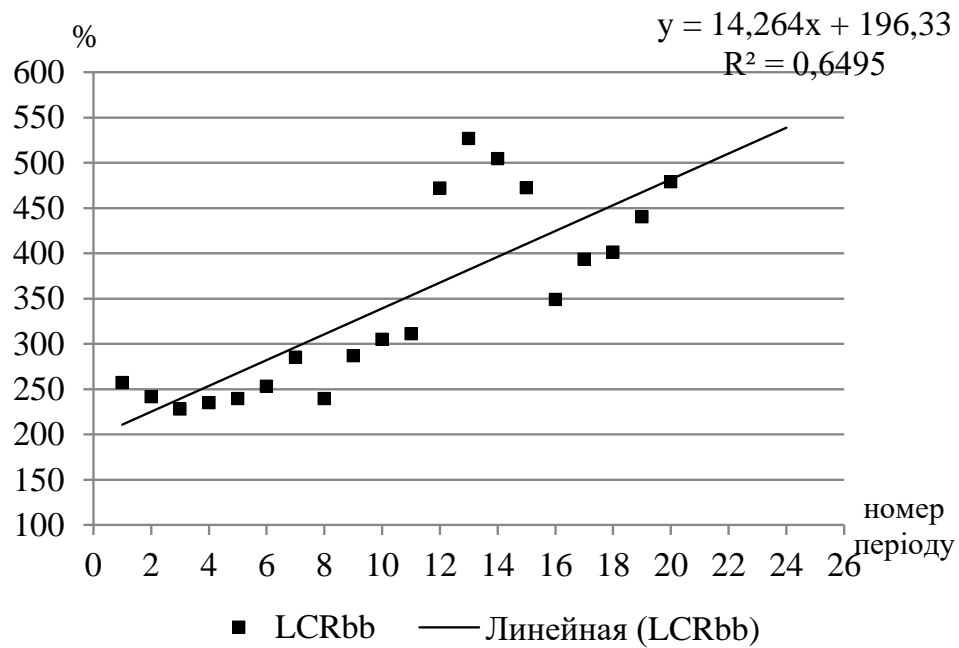

Рисунок 3.6 – Поле кореляції, лінія тренду та рівняння регресії коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами LCR_{BB} АТ КБ «Приватбанк»

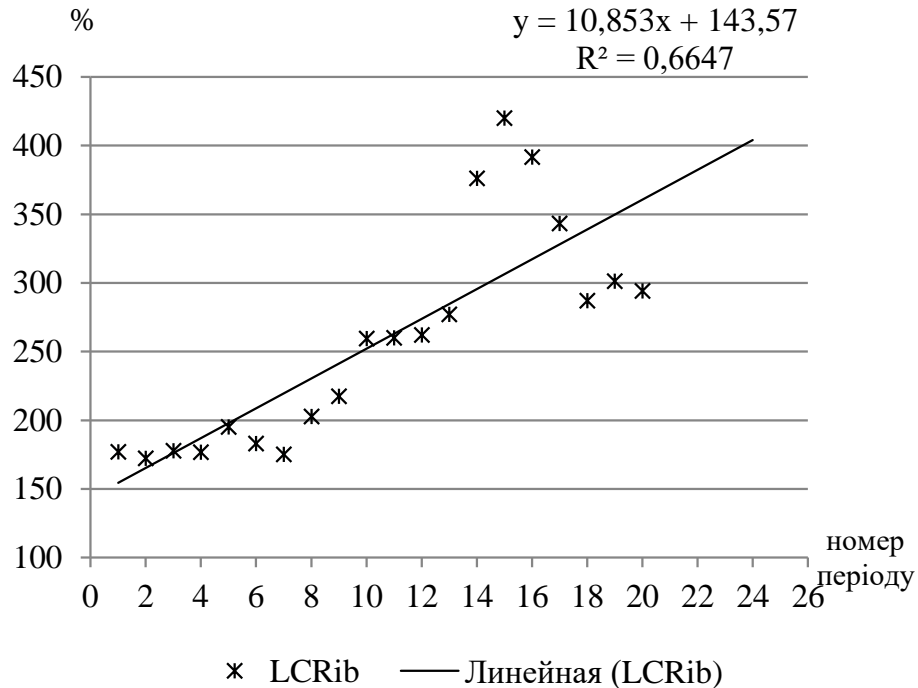

Рисунок 3.7 – Поле кореляції, лінія тренду та рівняння регресії коефіцієнт покриття ліквідністю за іноземною валютою LCR_{IB} АТ КБ «Приватбанк»

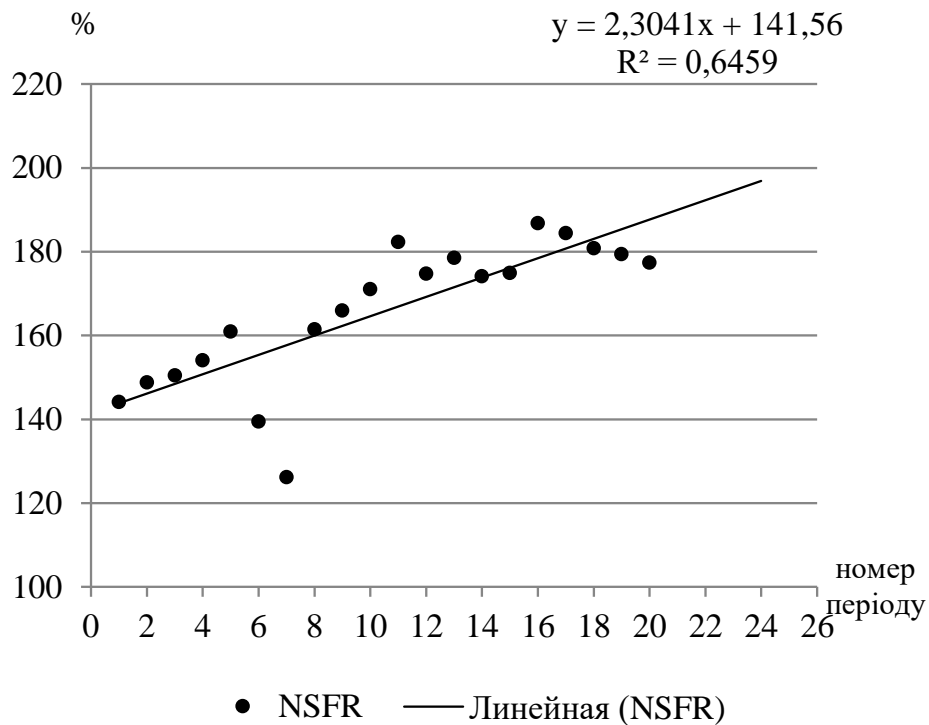

Рисунок 3.8 – Поле кореляції, лінія тренду та рівняння регресії коефіцієнт чистого стабільного фінансування NSFR АТ КБ «Приватбанк»

За результатами прогнозування видно, що у найближчі три місяці у АТ КБ «Приватбанк» очікується забезпечення достатнього рівня ліквідності. Прогнозується не лише виконання нормативів ліквідності, які регулюються НБУ, а й підвищення її рівня. При цьому можна прогнозувати відсутність кризових ситуацій у банківській установі, що пов'язані з вчасним виконанням зобов'язань.

Таблиця 3.4 – Результати проведеного прогнозування показників ліквідності АТ КБ «Приватбанк» до кінця 2023 року

Показник	LCR _{ВВ}	LCR _{ІВ}	NSFR
Коефіцієнт регресії	14,26	10,85	2,30
Вільний член регресійного рівняння	196,33	143,57	141,56
Коефіцієнт детермінації	0,65	0,66	0,65
Коефіцієнт кореляції	0,81	0,81	0,80
Похибка прогнозу	63,7	46,8	10,4
Значення за вересень 2023 року (для порівняння), %	479,3	294,3	177,3
Прогнозне значення на кінець 2023 року, %	524,3	393,1	194,5
Верхня межа прогнозованого значення	588,0	439,9	204,9
Нижня межа прогнозованого значення	460,6	346,3	184,1

У додатку Д наведені результати регресійного аналізу показників ліквідності АТ КБ «Приватбанк».

Отже, коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами LCR_{ВВ} може підвищитися на кінець 2023 року до рівня 524,3%, тобто на 45%. Коефіцієнт покриття ліквідністю за іноземною валютою LCR_{ІВ} може зрости на 98,8% і може становити близько 393,1%. А коефіцієнт чистого стабільного фінансування NSFR має всі шанси зрости до 194,5%, тобто на 17,2%. Розгляд коефіцієнтів кореляції та детермінації дозволяє фіксувати ймовірнісну характеристику прогнозу на середньому рівні, а саме – величина коефіцієнта детермінації знаходиться в межах 30-70%. Для розуміння відхилення прогнозованого значення з урахуванням помилки прогнозу доцільно було розрахувати інтервальні межі, в яких може коливатися рівень показників ліквідності АТ КБ «Приватбанк» у прогнозному періоді. З даних табл. 3.4 видно, що коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами LCR_{ВВ} на кінець 2023 року може мати значення від 460,6% до 588%, коефіцієнт покриття ліквідністю за іноземною валютою LCR_{ІВ} може бути від 346,3% до 439,9%, а коефіцієнт чистого стабільного фінансування NSFR може прийняти у майбутньому значення від

184,1% до 204,9%. Отже, у будь-якому випадку АТ КБ «Приватбанк» буде виконувати нормативи ліквідності внаслідок проведення ефективного антикризового управління ліквідністю у період воєнного стану. А проведені заходи у банківській установі можуть сприяти у прогностному періоді підвищенню ліквідності.

Таким чином, проведені у магістерській роботі дослідження показали, що АТ КБ «Приватбанк» є ліквідним та платоспроможним. Рейтинги підтверджують його визначальну роль в банківській системі України та високу фінансову стабільність. Бізнес-модель діяльності АТ КБ «Приватбанк» сформована ефективно. Для забезпечення ліквідності в умовах військових дій банк віддає перевагу збереженню коштів своїх клієнтів на депозитних рахунках, акумулюванню фінансових ресурсів переважно у депозитному портфелі, розміщенню їх в цінних паперах та формуванню достатніх резервів для покриття можливих збитків. Розгляд методів управління ліквідністю, які застосовує АТ КБ «Приватбанк», дозволив визначити ті, які є найбільш доцільними для даного банку. На основі застосування кореляційно-регресійного аналізу проведено прогнозування окремих показників ліквідності на кінець 2023 року, що дозволило визначити, що АТ КБ «Приватбанк» має перспективи підвищити її рівень.

ВИСНОВКИ

Дана магістерська робота спрямована на розгляд теоретико-методичних основ аналізу ліквідності банківської установи та розробка рекомендацій щодо підвищення її рівня. За результатами виконання роботи можна зробити такі висновки.

Визначення сутності ліквідності банківської установи довело, що ліквідність – це спроможність банку своєчасно і повно забезпечувати виконання своїх зобов'язань перед усіма контрагентами. Наявність достатнього власного капіталу банківської установи, оптимальне розміщення акумульованих коштів, збалансованість активів і пасивів балансу за сумами й термінами утримання/розміщення коштів – все це характеризує ліквідність комерційного банку та визначає її сутність. На визначення сутності ліквідності банку впливають внутрішні та зовнішні фактори, які в різних умовах можуть мати різний вплив на ліквідність.

Розгляд нормативно-правової бази України щодо визначення та управління ліквідністю банківських установ показав, що у цій сфері основними законодавчими актами є Законами України «Про банки і банківську діяльність», «Про Національний банк України», а також Постанова НБУ №368 та Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні. Оцінювання ліквідності банку відбувається за даними фінансової звітності окремої банківської установи – за інформацією Звіту про фінансовий стан (Баланс) та пояснювальної записки до нього.

Вивчення методичних підходів до аналізу ліквідності банківської установи показало, що він проводиться за відповідними показниками шляхом дослідження виконання нормативів, встановлених НБУ. Крім того аналіз ліквідності банку дозволяє визначати вплив факторів-причин, які змінюють рівень ліквідності банківської установи в динаміці та їхній вплив фінансовий

стан банку. Крім зазначеного можуть використовуватися й інші методики: аналізу потреби в ліквідних коштах, відповідності джерел фінансування та напрямів розміщення активів, аналізу грошових потоків та ін.

Також у магістерській роботі було встановлено, що необхідний рівень ліквідності банківської установи забезпечується не лише контролем з боку НБУ, а й персональним контролем в межах окремого банку.

Проведена оцінка діяльності АТ КБ «Приватбанк» показала, що це один з найпотужніших банків України, який розвивається, виконує широке коло операцій, має велику клієнтську базу. У 2017-2022 роках. АТ КБ «Приватбанк» мав позитивні фінансові результати, був фінансово стійким, платоспроможним, прибутковим, що вплинуло на рівень ліквідності даної банківської установи. Завдяки ефективним рішенням керівництва банку та ефективній роботі персоналу АТ КБ «Приватбанк» зазнав лише незначних погіршень. Внаслідок війни та кризових явищ прибутковість активів знизилася з 8,73% до 5,59%, а чистий прибуток – з 35050 млн. грн. до 30198 млн. грн. Банк впродовж аналізованого періоду нарощував активи та капітал, мав зростання кредитного і депозитного портфелів.

Аналізуючи показники ліквідності АТ КБ «Приватбанк» встановлено, що всі економічні нормативи діяльності банку впродовж 2017-2022 років виконувалися. Такими нормативами є норматив короткострокової ліквідності Нб; коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами LCRBB; коефіцієнт покриття ліквідністю за іноземною валютою LCRIB; коефіцієнт чистого стабільного фінансування NSFR. Виконання нормативів характеризує низький ризик незабезпечення достатнього рівня ліквідності АТ КБ «Приватбанк».

Проаналізувавши ліквідну позицію та розрив ліквідності АТ КБ «Приватбанк» виявлено, що позитивною характеристикою є надлишковий розрив ліквідності АТ КБ «Приватбанк». Це говорить про можливість у повному обсязі виконувати свої зобов'язання перед клієнтами та

пов'язаними з банком суб'єктами. Однак проблемою є недостатність ліквідних активів у короткостроковому періоді до 1 року. Коли існує дефіцит за розривом ліквідності, тобто потреба в ліквідних коштах за обсягом перевищує їхню наявність, то банку необхідно шукати найдешевші й найдоступніші джерела поповнення ліквідних коштів. Якщо обсяг наявних ліквідних активів перевищує обсяг пасивів (зобов'язань), тобто існує додатний розрив ліквідності, то це надлишок ліквідних коштів необхідно швидко інвестувати в дохідні активи до виникнення потреби в грошових коштах.

Дослідження забезпечення достатньої ліквідності банківської установи в умовах воєнного стану виявлено, що на початку війни банківський сектор України, як і АТ КБ «Приватбанк», що займає значну частку у ньому, мали суттєві проблеми, викликані ризиками. Економіка в умовах війни характеризується нестабільністю, руйнування виробничих об'єктів та інфраструктури, закриття багатьох підприємств призводить до зниження обсягів продукції, товарів та послуг, а відповідно і прибутків. Однак вже у травні-липні 2022 року ситуація поступово стабілізувалася, а вже на кінець 2023 року за даними НБУ очікується повернення до всіх довоєнних вимог, що були до 24 лютого 2022 року. Що стосується ліквідності банківської системи України, то її рівень вже у 2023 році не викликав занепокоєнь, про що зазначено у Звіті про фінансову стабільність, що складений НБУ. Управління ліквідністю АТ КБ «Приватбанк» в умовах воєнного стану виявило, що банк у січні-вересні 2022 року був ліквідним та платоспроможним. Незважаючи на втрату контролю над частиною активів найуспішнішим в українській банківській системі залишалося АТ КБ «Приватбанк». Він посів друге/третє місце за рівнем надійності у рейтингах серед інших банків в Україні. За звітами першого півріччя 2023 року АТ КБ «Приватбанк» отримав прибуток 29749 млн. грн., забезпечив зростання чистих активів на 2,4%, депозитів на 3,58%, а кредитів на 10,68%. Рейтинги підтверджують його визначальну роль в банківській системі України та високу

фінансову стабільність. Бізнес-модель діяльності АТ КБ «Приватбанк» сформована ефективно. Для забезпечення ліквідності в умовах військових дій банк віддає перевагу збереженню коштів своїх клієнтів на депозитних рахунках, акумулюванню фінансових ресурсів переважно у депозитному портфелі, розміщенню їх в цінних паперах та формуванню достатніх резервів для покриття можливих збитків. Для ефективного управління ліквідністю АТ КБ «Приватбанк» у кризовий період Комітетом з питань управління активами та пасивами розроблений «План фінансування в кризових ситуаціях при виникненні кризи ліквідності». Цей план містить заходи щодо подолання можливих проблем, що призводять до кризи.

Для забезпечення достатнього рівня ліквідності у АТ КБ «Приватбанк» запропоновано застосування антикризового управління. Охарактеризовано його методи та напрями їх використання в умовах військового стану та можливої фінансової нестабільності. Розглянуто управління ліквідністю АТ КБ «Приватбанк» із застосуванням антикризових механізмів. Здійснено прогноз достатності рівня ліквідності АТ КБ «Приватбанк» до кінця 2023 року за допомогою функції Регресія Пакету аналізу EXCEL. За результатами прогнозування у найближчі три місяці у АТ КБ «Приватбанк» очікується забезпечення достатнього рівня ліквідності. Прогнозується виконання нормативів ліквідності, які регулюються НБУ, та їх зростання у динаміці. Отже, можна говорити потенційні можливості підвищення ліквідності АТ КБ «Приватбанк».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий ринок: навч. посіб. К. : Т-во «Знання». 2000. 587 с.
2. Косарева І.П., Крамська Д.О. Ліквідність банку: сутність та вплив основних факторів на діяльність банків. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 29. С. 99-103.
3. Basel Principles for Sound Liquidity Risk Management and Supervision.
4. Постанова НБУ «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» від 28.01.2001 № 368.
5. Литвинюк М., Демиденко В. Ліквідність банку та банківської системи як показник ефективності діяльності банку та її вплив на прибутковість комерційного банку. «Економіка і суспільство». 2017. № 10. С. 631–636.
6. Стелмах В., Міщенко В. Ліквідність банку: окремі аспекти управління та світовий досвід регулювання та нагляду: Науково-методичні матеріали. Київ: НБУ. ЦНД. 2008. 286 с.
7. Новікова Т., Антоненко О., Бауліна О. Управління ліквідністю банківської системи України: сучасний стан та проблеми. 25.11.2016. С. 32–44.
8. Міщенко В.І., Кротюк В.Л. Центральні банки: організаційно-правові засади. К.: Знання. 2004. 372 с.
9. Дзюблюк О., Рудан В. Управління ліквідністю банківської системи України: монографія. Тернопіль «Вектор». 2016. 290 с.
10. Фусман О. Ліквідність у забезпеченні стабільності банку. Вісник КНТЕУ. 2013. № 4. С. 57–68.
11. Грудзевич У.Я., Дребот Н.П. Аналіз ліквідності та прибутковості банківської системи України в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2023. №48. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-75>

12. Шептуха О.М. Сучасний стан та проблеми банківської ліквідності в Україні. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. Вип. 3(20). С. 468-473.
13. Герасимович А.М. Коефіцієнтний аналіз ліквідності балансу банку. Вісник КЕФ КНЕУ імені В. Гетьмана. 2011. №1. С. 11-17.
14. Міщенко, В.І., Сомик А.В. та ін.. Ліквідність банківської системи України. К.: Національний банк України. Центр наукових досліджень. 2008. 180 с.
15. Аналіз банківської діяльності : підручник. За ред. А. М. Герасимовича. К.: КНЕУ. 2006. 600 с.
16. Швайко М.Л., Микиша А.Д. Сучасні тенденції розвитку банківської системи України. Соціальна економіка. 2022. №6. С. 145-155.
17. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7.12.2000 р. №2121-III. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
18. Постанова Правління НБУ «Про зміни до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» від 01.08.2019 № 102.
19. Постанова Правління НБУ «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України» від 23 березня 2022 року № 59.
20. Методика розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю LCR, схвалена Правлінням Національного банку України від 15 лютого 2018 року №101-рш. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/15022018_101-rsh_method_LCR.pdf?v=4
21. Методика розрахунку коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR), схвалена Правлінням Національного банку України від 24 грудня 2019 року №1001-рш. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1001500-19#n11>
22. Криклій О.А., Рябіченко Д.О. Методичне забезпечення аналізу ліквідності банку в посткризових умовах. Ефективна економіка. 2012. №7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_7_4

23. Сало І В., Криклій О.А. Фінансовий менеджмент банку: навч. посіб. Суми : Університетська книга. 2007.
24. Васюренко О. В. Управління ліквідністю банку з погляду зміни швидкості його фінансових потоків. Банківська справа. 2003. № 1. С. 60-64.
25. Литвинчук А. М. Управління ліквідністю банку. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. Суми. 2012. Част. І. С.51-52.
26. Шийко В.І. Оцінювання управління ліквідності банківських установ. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 12. С. 68-74.
27. Гірняк В.В., Путьківський Т.А. Управління ліквідністю банків за умов економічної нестабільності (на прикладі АТ «Ощадбанк»). Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Вип. 22. С. 766-773.
28. Косова Т.Д. Аналіз банківської діяльності: навч. посіб. К.: ЦУЛ. 2008. 486 с.
29. Офіційний сайт АТ КБ «Приватбанк». URL: <https://privatbank.ua/>
30. Банківська система: навчальний посібник [Ситник Н.С., Стасишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О.]. За заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2020. 580 с.
31. Журавльова Т.О., Макаренко Ю.П., Турова Л.Л., Сірко А.Ю. Фінансовий менеджмент у банку: навч. посіб. Дніпро: Пороги. 2021. 360 с.
32. Банківська справа: навчальний посібник [Колодізев О.М., Рац О.М., Киркач С.М. та ін.]. За заг. ред. О. М. Колодізева. Харків: Вид. ХНЕУ ім. С.Кузнеця. 2020. 348 с.
33. Вовченко О.С., Єгоричева С.Б. Фінансова стабільність банків в умовах динамічного макроекономічного середовища: монографія. Полтава: ПУЕТ. 2021. 233 с.
34. Огляд банківського сектору. Офіційний сайт Національного банку України. Серпень 2022. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2022-08.pdf?v=4

35. Дані наглядової статистики. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1>

36. Корнелюк Р. Головні тенденції банківського ринку за 12 місяців війни. Українська правда. 13.03.2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/13/697976/>

37. Звіт про фінансову стабільність. Офіційний сайт Національного банку України. Червень 2023. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-N1.pdf?v=4

38. Вдовенко Л.О., Думбровський В.А. Тенденції розвитку банківської системи в контексті впливу фінансової кризи. Modern economics. 2018. № 8. С. 37-44.

39. Рейтинг надійних банків України 2023. Онлайн-журнал «Forinsurer». Жовтень 2023. URL: <https://forinsurer.com/rating-banks>

40. Ренкінг фінансової надійності банків України. Аналітична система для комплаєнсу, аналізу ринків, ділової розвідки та розслідувань «YouControl». Жовтень 2023. URL: <https://youcontrol.com.ua/bank-finscore/>

41. Приватбанк: Бізнес-модель банку. Незалежний журналістський бізнес-портал Mind. Жовтень 2023. URL: <https://mind.ua/ru/banks/9-privatbank>

42. Диба М.І., Стукан І.Ю. Динамічний індикатор ліквідності банківської системи в умовах економічної нестабільності. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 10. С. 15-21.

43. Карчева Г.Т., Запорожець С.В., Чібісова В.Ю. Сучасні підходи до управління ризиком ліквідності банків. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. №7. С. 686-691.

44. Щербатих Д.В., Шпильовий Б.В. Підходи та загрози до формування фінансово-економічної безпеки банківських установ. Вісник Черкаського університету. 2016. №1. С. 141-148.

45. Мінасян М.Т., Христофорова О.Ф. Ліквідність банківської системи та практичні аспекти її забезпечення в сучасних умовах України. Науковий вісник Херсонського державного університету. Вип. 36. 2019. С. 109-114.
46. Катан Л.І., Марченко Ю.С. Управління ліквідністю комерційних банків. Молодий вчений. 2017. № 5 (45). С. 588-591.
47. Блащук-Дев'яткіна Н., Маруніч К. Управління ліквідністю банків. Молодий вчений. 2023. №9(121). С. 7-12. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-9-121-2>
48. Макаренко Ю. П., Сущенко Т. В. Аналіз управління ліквідністю банку. Ефективна економіка. 2022. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9873>
49. Бойко А. С. Фактори впливу на забезпечення банківської ліквідності в Україні. Агросвіт. 2018. № 11.
50. Москвін Б.Ю. Економічна безпека фінансових інституцій в умовах воєнного стану в Україні. Економіка і організація управління 2022. №2 (46). URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/12549>
51. Криклій О.А., Рябченко Д.О. Методичне забезпечення аналізу ліквідності банку в посткризових умовах. Ефективна економіка. 2012. №7. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/324273835.pdf>
52. Шелест О.Л., Дубровіна В.А. Моделі прогнозування показників ліквідності та прибутковості державного банку. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Вип. 19. С. 469-475.
53. Карпець О. С., Сергієнко О. А., Бабенко М. В. Аналітико-прикладний інструментарій оцінки і прогнозування ліквідності банківських установ. Бізнес Інформ. 2017. №10. С. 306-313.